

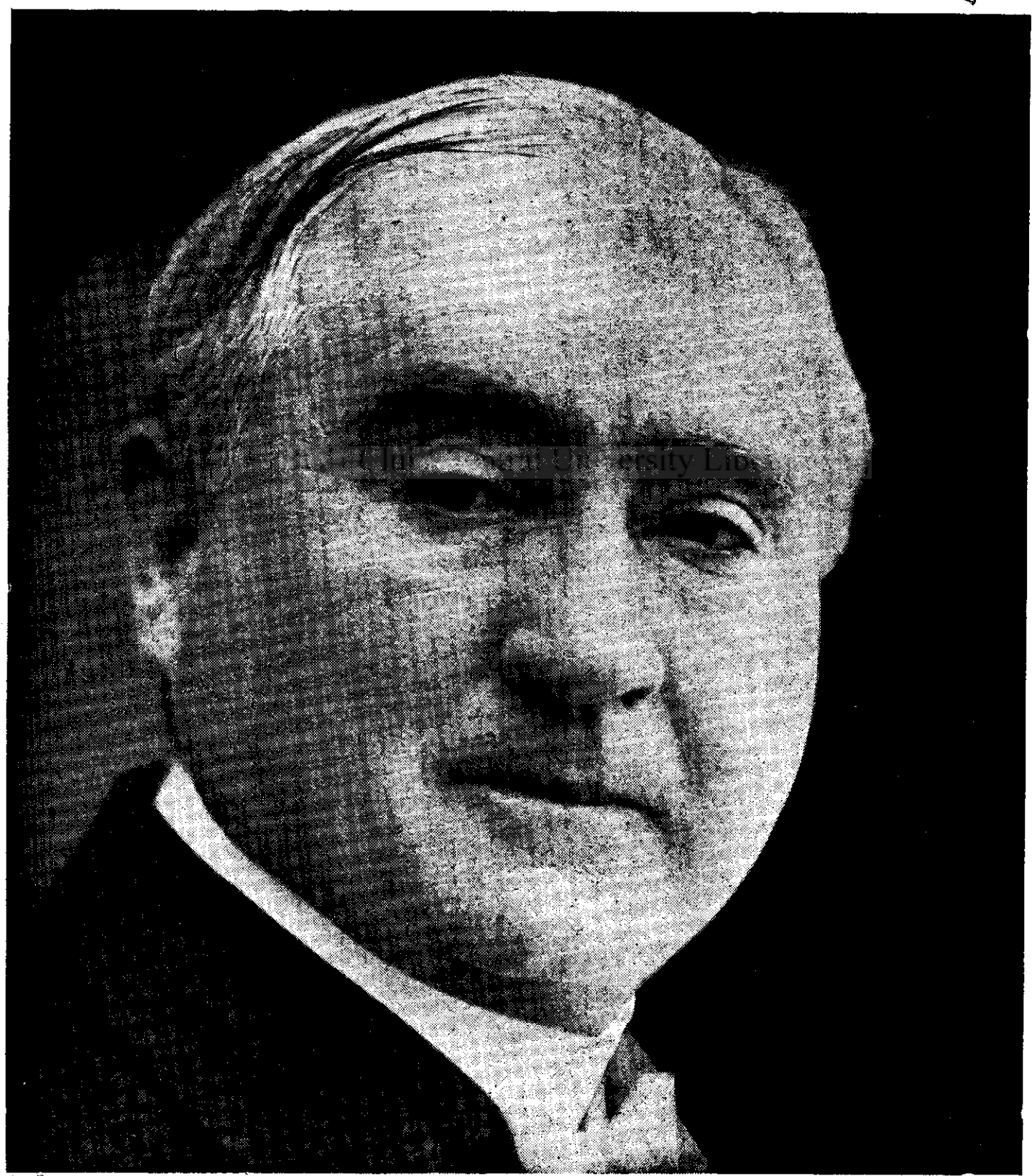
196 84

Universul Literar

Anul XLVI Nr. 10

2 Martie 1930

5 Lei

IANCU NICULESCU

C t i t o r i i

IANCU NICULESCU

de GEORGE SCRIOȘTEANU

Dacă cercetăm începuturile teatrului românesc, născut din durere, — din nebuloza acelor vremuri când se dibuia încă, — când actorul era considerat un fel de „pierdevară” nebăgat în seamă de nimeni și renegat de toți, vedem cât de mare au fost entuziasmul și sacrificiul aceluia care au îmbrățișat această carieră, atât de adevărată, dar și atât de spinoasă.

De aceea, socot, că adevăratul apostolat s'a făcut numai atunci, când, ca să fii actor, trebuia să renunțe la tot, chiar și la familia ta, și să urci calvarul unei vieți, aproape de martir, rătăcind în turneei nesfârșite pe drumuri presărate cu tot felul de mizerii și de primejdii, și să lupți continuu cu mentalitatea întârziată și cu prejudecățile stupide, ale lumii de atunci.

Printre acei apostoli necontestăți cari au cimentat cu viața și sufletul lor de martiri și vizionari, temelile teatrului

Iancu Niculescu la 30 de ani

românesc, îl găsim și pe Iancu Niculescu, unul dintre cei mai mari actori de comedie ai noștri.

Desigur, când se va scrie istoria teatrului românesc, cronicarul va fiine socotită de mare figură a acestui distins artist, iar numele lui va fi trecut la locul de onoare, cu litere de aur.

Iancu Niculescu a fost fiul unui funcționar distins din Ministerul de Finanțe, om chibzuit și gospodar pașnic care dorea să facă din fiul său cel mai mare și cel mai sârguitor la învățătură, — un funcționar model, care să-i urmeze în aceeași instituție unde și el dusese o viață de muncă și de cinste. De aceea imediat ce termină școala primară îl dădu la școala de comerț, — unde Iancu făcu studii serioase, fiind un elev bun.

Dar, demonul artei care elocotea în el îl pândea. Și în timp ce tatăl aștepta la ultimul an, ca fiul său să-și ia diploma,

rămase foarte surprins, când află că el plecase dela școala de comerț și urma pe ascuns cursurile Conservatorului, al cărui prim an îl terminase cu succes.

Infuriat peste măsură, părintele înșelat în speranțele lui, îl urmări până la profesorul respectiv dela Conservator, pe

...în „Cafavencu”

atunci, — marele maestru Ștefan Velescu. După ce-l brufiului, indignat până'n adâncul sufletului de crima ce făcuse cu copilul lui, îl rugă să nu-l mai primească la cursuri, că el nu vrea ca fiul lui cel mai bun, să ajungă... *râsul mahalalei...*

Dar Velescu îi vorbi cu atâta căldură încât reuși să-l convingă :

— „Domnul meu va veni o zi când te vei mândri cu fiul D-tale. Du-te acasă liniștit și ai răbdare, ziua aceea va sosi cât de curând”.

Desamăgit, bătrânul părinte plecând îndurerat, cu inima strânsă de cea mai mare nesiguranță.

Astfel a început teatru Iancu Niculescu. Avea 16 ani când a intrat în conservator. Era pe la 1881.

După trei ani de studii serioase el termină conservatorul fiind socotit cel mai bun element de comedie al acelei serii de elevi. Fu imediat angajat la Teatrul Național, unde își făcu intrarea debutând cu rolul Sosie din *Amphitruon* de Molière (rol cu care absolvise și Conservatorul).

Jucă degajat cu un umor natural și spontan și câștigă nu numai simpatia publicului care-l aplauda într-una, dar și

pe a directorului teatrului care chemă, îl felicită și-l distribuie în multe piese noi, dându-i roluri importante.

Printre acestea fusese și *Cafavencu* de „Scrisoarea Pierdută” a lui Carageale care repurtă un mare succes.

Atunci atrase el, în deosebi, atenția tuturor și fu consacrat actor mare. De atunci succesele curg unul după altul în : „*Bufoanul*” din Regele Lear, de Shakespeare; „*Fântâna Frumușău*” din Manevrea de toamnă (localizată de P. Gusti); „*Sosie*” din *Amphitruon* de Molière; „*Telemac De mitrașcu*” din Ginerile D-lui Prefect (localizare de P. Gusti); „*Jourdain*” (rol principal) din *Burghezul Gentilom*; „*Argan*” (rolul principal) din *Bolnavul Inchipuit*, de Molière; „*Blandinet*” din *Păstrelele lui Labiche*; „*Pălărierul*” din „42” *Punctul negru*; „*Jouvenel*” din *Secret*

...în „Cafavencu”

lui Polichinelle de P. Wolf; *George Dandin*; „*Sbierea*” din Răzvan și Vidra; „*Polonius*” din *Hamlet*, etc... etc...

Cu temperamentul lui viguros, cu irezistibilul și sănătosul lui umor natural, și inteligența lui vie, el creia o serie de puri ce trăsesse și astăzi în inimile spectatorilor, cari l-au văzut. E de ajuns să ne mintim despre „*Sbierea*” din Răzvan Vidra, despre „*Bufoanul*” din Regele Lear, „*Polonius*” din *Hamlet* și mai ales cele două magnifice creații ale lui „*Jourdain*” din *Burghezul Gentilom* și „*Argan*” din *Bolnavul Inchipuit*, cari, socotesc, sunt adevărat cele mai mari și mai caracteristice creații ale sale, care depășesc

ce a jucat, chiar și pe „Cațavencu”, socotit dupe majoritatea părerilor, cea mai mare creație a lui.

Intrădevar în Burghezul Gentilom și mai ales în Bolnavul Inchipuit, Iancu Niculescu a atins cele mai înalte culmi ale artei. Nu pot să-l uit în Bolnavul Inchipuit cu câtă simplitate, cu cât farmec și cu câtă naturalitate scotea efecte de un comic hilarant, cari înnebunea sala.

Daceea, insist, după mine, cele mai mari creații ale lui sunt în aceste două roluri de mai sus, în care era cu adevărat magnific. Dealtfel, aceste 2 piese nu au mai putut fi reprezentate de atunci, negăsindu-se actorul care să interpreteze rolurile principale.

Dar în orice a jucat Iancu Niculescu a ridicat sala în picioare. Avea atâta umor

„în „Punctul Negru”

natural, punea atâta convingere și atâta sinceritate în tot ce juca, și trecea cu atâta putere rampa încetușând în mrejele umorului lui pe spectator, fie el oricât de cult sau oricât de simplu, încât, multă vreme creațiunea lui desăvârșită rămânea neștearsă din sufletul publicului.

Iancu Niculescu, a fost un artist de rasă, un comic irezistibil, original și românesc atât de românesc, cum n'am avut nici unul, de o *bonomie* nespūsă și de o simplitate rară.

Era actorul care nu umfla, care nu exagera, el trăia rolul și-i împrumuta ceva din felul lui de a fi, din umorul lui neseecat, din mișcările și răsul lui, din sufletul lui de artist mare. Timp de 35 de ani, cât a jucat teatru n'a fost rol în care să aibă cădere.

Modest și cinstit, muncitor și serios, el a fost și un camarad bun cu colegii lui și un om respectat în societate.

A slujit pe altarul artei și numai în Teatrul Național din București, aproape 30 de ani, adică până în anul 1913, când fu scos la pensie prematur. Scoaterea lui la pensie în deplină putere a talentului și încă tânăr (59 ani) a fost o surpriză dureroasă și a provocat unanime păreri de rău în public și mai ales în lumea scriitorilor și actorilor.

La 21 Aprilie 1913, îmi reamintesc, a avut loc la Teatrul Național reprezentația lui de retragere cu piesa „O scrisoare pierdută” a lui Caragiale în care a jucat ultima oară pe irezistibilul lui Cațavencu

pe scena unde o viață întreagă și-a istovit sufletul și nervii.

În stagiunea 1914 este chemat în compania „Marioara Voiculescu, cu angajament excepțional. Aci, alături de marele Const. Radovici creiază mai multe roluri importante, printre cari cităm pe : *Solomon din „Kean”* și „*Ducele*” din *L'habit Vert* de Flers și Cavaillet.

Iancu Niculescu a fost actorul cel mai iubit de public : era suficient doar să apară pe scenă și fără să zică o vorbă, cu un singur gest, cu o singură privire, înnebunea sala, o ridica în picioare, o electriza, atât era de puternic și de comunicativ umorul lui neseecat și admirabilul lui joc de scenă.

După această stagiune de pomină, el ia drumul pribegiei, colindând țara în turneuri întovărășit de fratele său artistul C. Niculescu cu piesele : *Moștenitorii*, *Bolnavul Inchipuit* și *O scrisoare pierdută*, până în anul 1915 când încheie pentru totdeauna rodnică sa activitate artistică. În timpul campaniei din 1916 se refugiază la Iași împreună cu familia.

Acolo, chinat de împrejurările triste în cari se află țara lui, istovit de mizeriile și neajunsurile acelei vieți detestabile, se îmbolnăvește greu, și se stinge în vara anului 1917.

Cu moartea lui teatrul românesc a primit, din plin, o mare lovitură, pierzând un element de înaltă valoare artistică, — un mare protagonist al său...

GEORGE SCRIOȘTEANU

adevarale

glumă fatală !...

La o repetiție generală, Iancu Niculescu discuta cu un grup de colegi cari făcuseră cerc în jurul lui să-i asculte glumele :

— Eine că se făcu pauză, mon cher; mă simt așa de obosit !

— Bătrânețele Nene Iancule, glumi cu glas pițigiat un actor tânăr cu nas cărn și cu ochi căprui și largi care joacă de preferință, și chiar cu succes, tot tipuri de comedie.

— Bătrân e taică-tău ! îi răspunse Niculescu, parelăcându-se supărat.

— Pardon, Nene Iancule, glumesc. Scuză-mă...

— Știu *Tizule* ! De aceea grozav ași dori, să fii pensionar să nu mai aud glumele țingăilor obraznicii...

Dar după o clipă, isbucni în răs, mângâie cu bunătate bucelele negre ale tânărului și repetă :

— Vă mărturisesc, dragii mei, grozav ași dori, în clipa asta, să fii pensionar !

— Ia pofțiți la repetiție d-lor și mai lăsați taifasul și țigările, tună aspru, glasul regisorului.

După o lună Iancu Niculescu se întâlnește pe culoarul principal, piept în piept cu Alex. Davilla, directorul teatrului.

— Vă salut, D-le Director

— Să trăești, Nene Iancule. O noutate : te-am scos la pensie

— Glumești, D-le Director, zise Niculescu galben cum e ceara, sprijinindu-se să nu cadă...

— De Iașe Iancule ! Așa e : te-am scos la pensie ! Nu spuneai tu mai luna trecută, la o repetiție, că ai dori grozav să fii pensionar ? Jacă, și-am realizat dorința.

— Dar am glumit, D-le Director...

scândura aceea, e viața mea !...

După ce fusese scos la pensie, fiindcă era prea vârat în repertoriu și nu se pu-

tea fără el, direcția teatrului îl chema regulat să-și joace rolurile, plătindu-l cu o sută de lei de reprezentație.

Mai mulți prieteni și chiar unii membri ai familiei, stăruiă pe lângă el să nu joace fără cel puțin 500 lei seral, căci teatru ar fi plătit și mai mult, fiindcă avea mare nevoie de el

Niculescu după ce se gândi mult, mult, le zise cu lacrimi în glas :

— Nu pot ! Mi-e imposibil ! M'ași duce să joc și degeaba. Inchipuți-vă : Acolo mi-am ros eu și la zi anii mei cei mai frumoși, tinerețea, toată viața mea. Iertați-mă ! dar... nu pot ! Scândura aceea a Naționalului e viața, e sufletul meu...

Iancu Niculescu și publicul

Se reprezenta „Après Moi” de Bernstein la „Teatrul Modern” de către trupa Marioara Voiculescu. În faimoasa stagiune cu Const. Radovici.

Iancu Niculescu juca un rol principal care nu prea era de comedie, dar care-i mergea. Înainte de a intra în actul I (cu el se începea piesa), se adresa actorului tânăr, care-l introducea în scenă :

— Să vezi, mon cher, ce se întâmplă cu Guguștiucul asta de public : când intru în scenă aplaudă și râde cu hohote. Nu mă lasă să-mi încep rolul cum trebuie.

Intrădevar, când intră și-l văzu publicul, un ropot de aplauze amestecat cu râsete înflori în sală și inundă scena.

Niculescu se întoarse și spune tânărului care rămăsese perplex :

— Nu și-am spus : așa-mi fac regulat guguștiucii... G. S.

NOTE BIOGRAFICE

Ioan Niculescu, (sau Iancu Niculescu, cum era mai cunoscut), s'a născut la București, în anul 1863. El a fost fiul lui Petre Niculescu, funcționar în ministerul de finanțe și al Eufrosinei Niculescu.

Scoalele Primare le-a făcut la Clementina. Pentru că era copil bun și sărguitor la învățătură, tatăl său îl dădu la școala de Comerț, ale cărui cursuri le urmează cu succes până în ultimul an când se înscrie la Conservator. Face conservatorul la clasa maestrului Ștefan Velescu și-l termină cu premiul I la comedie.

În 1884 e angajat în teatrul Național din București, unde în scurt timp se distinge și ajunge la cea mai înaltă treaptă din teatru : *societar de clasa I*.

Din sutele de roluri pe cari le-a jucat cu atâta vervă și umor, cele mai mari creații le-a avut în : *Argan* din Bolnavul Inchipuit ; *Jourdain* din Burghezul Gentilom (ambele de Molière) și „*Cațavencu*” din *Serisoarea Pierdută* a lui Caragiale.

Nu putem trece cu vederea nici creațiunea cea mare a lui din piesa „*Nevoțelul*” în care mișca publicul înduioșându-l până la lacrimi

Iancu Niculescu, a făcut parte din vechia pleiadă de artiști dinaintea războiului și a fost un element de mână întâia, dotat cu cele mai mari calități și cu o mescă rară pentru teatru.

S'a săvârșit din viață la Iași în timpul refugiului unde își dusesese și familia, în vara anului 1917.

Ca o coincidență fatală, după un an și tot la Iași, moare și marca artistă Arșița Romanescu, care a cerut să fie înmormântată în același cimitir și alături de Iancu Niculescu, fostul ei coleg pe care-l admirase și respectase o viață întreagă.

Dorința i-a fost îndeplinită. G. S.

P O E Z I E

STRĂMOȘII MEI...

*Cutrerând Archipelagul din Hio până'n Dardanele,
Și zeilor incredințându-și ursita vieților nomade,
Strămoșii mei se trag din neamul cercetătorilor de stele
Ce rătăceau întreaga viață dealungul anticei Elade.*

*Vesteau războaiele și ciuma, ghiceau drumeților norocul
Cetăților spuneau sorocul mânilor Olimpiane
Duceau altarelor Colombe și aprindeau în temple, focul,
Scrumitul foc al legii stinse de vântul legilor profane.
Dar fruntea lor îngândurată vestea o taină seculară :
Din tată'n fiu spuneau strămoși blestemul groaznic*

ce-i pândește

*„Târziu de tot, în alte veacuri, un fiu pierdut o să răsără
Din neamul nostru plin de datini și'n altă datină va crește.*

*Svârli-va piatra necredinței în poarta templelor deschise
Statui de zei și de zeițe va prăvăii din pedestale,
Mai vinoval ca Oedipe care bătrânul tată își ucise
Intregul neam ne va ucide cu focul gândurilor sale.
O, tu, vlăstarul cel din urmă al proorocilor din Hio, —
In care veac te va ajunge blestemul glasului străbun ?
M'apasă trista prevestire — urmașii mei vor moșteni-o,
Urmașii mei vor moșteni-o, de-oi mai avea cui s'o mai spun!*

VICTOR EFTIMIU

ZADARNIC

*S'a năruit cetatea de lumină
Spre care năzui în nopți de vis,
Și porțile — mâncate de rugină —
— Oricît bătui — nu s'au mai fost deschis.*

*Și am rămas în drum, cu ochiul gol :
De flacăra nădejzii ce s'a stins, —
Și neștiind spre ce țărâm să apuc
Am stat la porți și-am izbuclit în plîns:*

*Zadarnic voin cerca să-mi tai cărare
Prin sloata morții strînsă 'n preajmă-mi grea,
Căci cerul — pentru mine — nici o stea
De-acum n'o mai aprinde'n inserare..*

PAVEL NEDELCU

REFREN

Iubind, mă simt nemuritoare !

*Culoarea și parfumul nu-s în floare,
Ci 'n sufletul cu care o'nțeleg acum.
Au fost întotdeauna flori pe drum
Și eu am fost pe drumuri totdeauna,
Dar n'am cules mai mult de cât mincina.*

*Acum că sufletu-mi te sînte și cunoaște.
In oglindiri de rouă nu se recunoaște.
Adâncul cald și proaspăt mi-l cuprind
Și mă scufund în soarele iubirii ce-ți aprind.*

Iubind, mă simt nemuritoare...

VIRGINIA GHEORGHIU

P R O Z Ă

*Nu ți-am adus nici daruri, nici parfum
Căci viu mai sărăcit ca orișicînd,
Așterne patul alb să dorm de-acum..
Sunt oboșit de muncă, sunt flămînd.*

*Aprinde foc mai repede'n cămin
Și nu-mi vorbi de dragoste 'n zadar,*

*În loc de gura ta, vreau astăzi vin
Să prind puteri și mâine să plec iar...*

*Nu te întrista că nu mai sunt poet,
Căci, răsucind acelaș vis din caer,
Ajung, pe raza lui, încet, încet
Ca să plutesc de-abinelea în aer !*

GEORGE TASLĂOANU

S O N E T

*Cu porțile castelurilor deschise
Din patru zări ți-am așteptat venirea.
Din patru zări nădejdiile-mi trimise
Au revenit crucificînd iubirea.*

*Pios bătrîn cu ochiul de-altădată
Meren te văd re 'ntinerind prin stele,
Pe umeri albi ducându-mi vinovată
Șicriul nou al tinereții mele.*

*Dar, nici-un gând mai aspru nu se încheagă
Că'n primul ceas te-aștept și dornic stărui
În plin sărut de-amurg cu-aromă de fragă,*

*De-ai răsări cu luna'n pragul porții
Târziu acum, durerii să te dărui.
Surâsul meu ar fi surâsul morții.*

ELIE ANESIEA

RĂZBUNAREA *)

de MIHAIL LUNGIANU

Într-o iarnă geroasă, cu viscol și cu zăpadă mare, a fost găsit împușcat, sub coșar, Moise Lupu, un bătrân din satul Dâmbovicioara, aproape de hotarul cu țara ungurească. Lângă el, legată de iesle, zăcea vaca lui, Bodoaca, singura sa avere. Și din trupul lui și din al dobitocului ciuguliseră niște ciori lacome, intrate pe gura podului. De nu s'ar fi aflat glonțul în el, s'ar fi crezut că se pristăvisse unchișul de jalea vițoarei lui, doborâtă de vre-o boală, că fân era destul în pod, așa că nu se putea bănuși să se fi sfârșit din lipsa de nutreț. Murise însă de foame, că rosese ieslea și adunase și gunoii tot de pe lângă ea. Trăise dar mult în urma stăpânului.

Fel de fel de băneli au trecut prin capetele sătenilor: dar toate fuseseră spulberate, ca făr' de tenciu. Să fi fost vre un boț, venit să-i fure vita? Dar putea s'o ia față cu el, dându-i doar un pumn, ce l-ar fi făcut să tacă moale. Să fi fost om cunoscut și să-l fi împușcat, ca să nu-l știe?... Atunci de ce a lăsat vaca, după ce a luat viața omului?... Să se fi făcut buclă la zgomotul glonțului și să fi fugit lăptășul cu mâinile goale?... Dar cine era lauză, când nu-i țipenie de casă în jur?... Și apoi, dac'ar fi auzit cineva, ar fi dat de veste, n'ar fi lăsat să treacă vreme îndelungată, până să-l afle acolo feciorul lui, venit de departe unde locuia. Să fi fost vre un soldat de linie, or vre un finanț? Sar fi găsit în el glonț de pușcă, nu de revolver, și încă ce revolver de cele vechi, muerești.

De urme de pași nu s'a dat, ca n'ius proaspăt de mai multe ori. În casă nimic lipsă, deși ura nu era neuitată pe dinafară. Bănet nu strănsese moșul, să-l fi atras cineva a coșar și să-i fi luat din cuvea. Dușmăni să-i fi purtat sămbecele, nu se știa să fi stărnit. Moștenire de lăsat, ce-ar fi îndemnat pe vre un urmaș, să-l trimeată mai curând decât ar fi trebuit, în lupta în care omul nu mai simte nevoie de bunuri lumeste, n'avea. Și nici copii mai mulți, să se certe între ei, pe agonizanta părintească. Un singur băiat îi trăise și n'asurat la femece, își ducea zilele, multumit. Casa cu pământul de sub ea, era a lui, nu a mătușei, răposată de multă vreme, să fi ispitit pe vre o rudă a ei, să-l trimeată cu picioarele înainte. Să se fi împușcat singur, nu se putea. N'avea de ce și nici eu ce.

Sar fi văzut arma lângă el. Și, ce nișura mai mult, veriga la coșar fusese pusă, dovadă că-i luase viața om, care a plecat domol de lângă el. Impușcătura fusese dată în cap și d'aproape. La intrat glonțul prin frunte, printr'un ochiu și s'a deschis în creier, în scofleaja dela spate: pacea n'ăria credința, că vine a tras, a tras sigur, hotărât, liniștit, fără vre un pic de grabă, or de codire și ceva mai mult a fost mai înalt decât el, că pușcătura a mers pieziș de sus în jos. Poate c'a fost pus în genunchi, când i s'a dat lovitură. De vre-o luptă, de apărare, nu n'acpea vorba. Era prea slab moșneamul și cel care-l răpusesse trebuia să fi fost om voinic, califel l-ar fi împușcat pe la spate, ori mai de departe.

Iată de ce gurile satului melifau mereu zile ntregi, săptămâni darândul și luni și apoi ani fără ntrerupere, nu mai confesau, sporodind verzi și uscate, de florile necului însă, că zăcele și săptămânile și lunile și anii treceau fără să se afle ceva.

Și Moise Lupu putrezea în cimitirul satului, lângă mătușe și lângă copiii lui, cu cruce mică la cap. Feciorul i-a făcut rândurile creștinești la trei zile, la șapte, la nouă, apoi la șase săptămâni, la trei luni, la șase, la anu, la doi, la cinci.

În al șaptelea, șopteau femeile, trebuia să se afle vinovatul, că nu-l mai răbda Dumnezeu. Și a fost să fie așa, că s'a aflat. Cum? E o poveste n'reagă de spus.

Înainte războiului oamenii din satul acesta se îndelețineau cu contrabandele. Duceau dincolo vite, mai cumpărate, mai luate și trecute prin atâtea mâini, că nimeni nu putea să le mai dea de urmă. Și aduceau încoace dimii de cioareci, postăvuri și fel de fel de lăncuri, de arnicuri, de atârie, după cari se bătea partea femeiească.

Când duceau boi, porci, la Unguri se feriau doar de dorobanții și mai apoi de grănicerii noștri, cu cari de multe ori erau înlogățiți; când treceau mărfuri dincoace acoliau cu grije pe finanți, cari se lăsau mai greu prinși în mreje cu parte din câștig. Aveau și pentru ei leac. Li ademeneau cu câte o femece, cu care aveau legătură.

Și afacerile mergeau de minune. Zi și noapte trepădau ei încolo și încoco, se n'âlneau pe plauri, pe poteci tănuite, se cunoșteau, se feriau și se apărau unii pe alții. Nu se dușmăneau, nu se părau.

Erau printre ei și vestiți căpitani, ca Staicu Tican și atâția alții, înainte lui și după el. Se pripășiau prin locurile acelea oameni din largul lumii și nimeni nu-i trebuia, de unde sunt, cu ce trăiesc, de al cui drag s'au oprit aci. Printre aceștia s'a ivit unul Chihaea care-și zicea așa, că se da drept îngrizitor boeresc de pe bărgănul. Venise ca cioban la niște oi mocănești și, poposind aci o noapte, a văzut că-s treburi de făcut și nu s'a mai dat dus, că, vezi, înainte nu prea putea să mai meargă și n'apoi, de bună seamă, nu era chip să se mai întoarcă. Și a n'vârtit bine lucrurile, în plin, cu curajul mult, că i se luse vestea până departe.

Într-o bună zi însă, când începuse să miroasă a războiu și se strânsese oștire multă prin părțile locului, er'nd la drumuri, s'apând la transee, și-a luat tâlpășia Chihaea al nostru. Poate că fusese concentrat și el, or cine știe încotro o fi apucat. Odată cu el s'a băgat de seamă lipsa unei fete voinice, frumoasă, dar săracă, Veta lui Poman. Pususeră gurile rele în legătură fuzile acestea amândouă; dar a trecut vremea, cu necazurile ei mari, și s'a uitat de ele.

Dună ce s'a făcut pace și s'au întors pe la căminuri cei cărora le-a fost sortit să se mai întoarcă, au început în toată țara hoții, rădăciuni. Se strânseseră în cete ca și câinii sălbăteciți, dezertorii și condamnații pentru greseli grele, și esiau ziua mare la drumuri, dau lovituri noante, înarmati până în dinți cu puști militarești, până și cu mitraliere. Băgaseră groază în populația dela munte și din ballă mai ales, unde se emibăriseră ei, ca să le fie mai ușor de mișcat și de ascuns. Și așa mai toate județele din preajma vechi frontiere cu Ungurii și din spre Bulgaria își aveau bandiții ei, de cari mult se temeau. Dar și mulți îi iubeau, găzduindu-i hrănindu-i, înlesnindu-le pașii și loviturile, înfruntându-se din isprăvile lor. Așa, cum au fost Terente în deltă și Cocos la gurile

Dunării, cum au fost Tomescu și Munteanu în Dâmbovița și Prahova, a fost Bocșa în Argeș și Fulga în Mușcel.

Bocșa a băgat în sperieți pe călugării de pe la schituri. La Stănișoara a mers în noaptea Invierii, a făcut foc în preajma bisericii, a fript miei, a chemat la praznic pe stareț cu toți ai lui și apoi, cu revolverul în piept, l-a purtat din chilie în chilie și din odaie în odaie în arhondalac, să-i arăte comorile, pe când porțile erau păzite de oamenii lui și toți slujitorii și frații stau legați bușlean lângă foc.

La Berislăvești s'a purtat mai prost, luând odoarele sfântului locaș, lucruri multe de prin chilii și a batjocorit pe stareț, tăindu-i nasul.

Și, după călcări și jefuiri multe, multe, cu amenințări în scris, semnate de el, fiind prins și închis, a scăpat cu lanțurile de mâini și de picioare, pe coșul sobei din cârceră, sărind de pe acoperișul temniței și făcându-se nevăzut.

Nu mult după scăparea lui au început prădăciunile în Mușcel. Se ivise o oarecare Fulga, care, la fel cu Bocșa, își bătea joc de bogătași și de puterile cari il urmăreau.

A fost împușcat însă într-o noapte în Dragoslavele de un flăcău, care, lăsat la cărciumă de stăpân, nu prea se mprietenise cu chipul unui străin de peste zi și se prăsese la pândă, trăgând în carne vie la ees d'intăi mișcare de fărâmat fereastră. Cu glonțul în piept s'a retras la Rucăr, unde a găsit gazdă, care, după ce s'a însă-nătosit puțin, i-a făcut roși să se ducă la Fundata, lângă Dâmbovicioara. Și aci, după alte isprăvi, a fost prins.

Legat feddeș, trântit la n'chisoare, s'a aflat că el, Fulga, șapma și dragostea Mușcelului, nu era altul decât Bocșa, cel mult temut și îndrăgostit la Argeș, decât Chehaia dinainte de războiu, decât un oarecare Buzet, urit și căntat pe bărgănul.

Și cercetat d'aproape, a povestit cu sânge rece isprăvile lui, câte a vrut și cum a vrut. Avusese doi tovarăși bunii la Mușcel — pe Sandu și pe Băncilă — la Argeș numai pe cel d'intăi, care l-a ajutat și pe bărgănul, în tot timpul războiului. Numai pe aceștia i-a dat pe față, pentru că numai ei au fost prinși. Ajutoarele lor au rămas oameni cinstiți și azi.

Ei au prădat, au chinuit, au schinginit, dar n'au răpit vieți omenești. Un singur omor li se punea pe cap de judecător, și pe care ei nu l-au mărturisit, dar erau tare încurcați, când li se aducea înainte: omorul unchișului Moise Lupu din Dâmbovicioara.

S'a găsit între armele lor un revolver, cu glonțul la fel ca și cel scos din scofleaja moșneagului, că, se n'âmplase, ca autoritățile să-l păstreze, deși pierduseră nădejdea în descăluirea tainei, ce se lăsase peste amorul acesta.

Nu-l aveau pe suflet nici unul din ei, dar nici de tăgăduit nu puteau să tăgăduiască odată ce revolverul îi da de gol și ca să scape de chinuri, l-au luat pe seamă tus-trei.

Judecătorul cercetător n'a fost multumit însă cu răspunsurile și a mai descusut pe tâlhari. Nu prea găsea întemeiată pricina. Spunceau că i-au purtat pică, ba pentru o pără, ba pentru o negăzduire, fiecare din ei în altfel. Nu se potriveau

*) Apare în volumul „Spovedanii“.

apoi lămuririle omorului. Nici unul din ei nu ştia câte gloanţe s'au tras în unchiş, unde au fost date, ba nici în ce loc a fost răpus el. Până ce unul, mai slab de înger, Băncilă, un copilandru, de fel din Dâmbovicioara, a aruncat bănuiala pe Veta lui Pomană :

— Poate că ea, domnule judecător. Mi-a zis odată, răstit, când s'a supărat pe mine :

— Ia sama ! Te trimt la naşu cu premele !

Al'dată a mai zis iară :

— Să ştii, că-ţi coc şi ţic turta ca nasului !

Ce vorbe 'or fi fost astea nu ştiu. Naşu său era mortu'.

Poate o fi avut ceva de 'mpărţit cu el, poate i-o fi purtat sămbetele şi l-a răpus.

A mai dat şi lămurirea, că mergea şi Veta la prădăciuni cu ei şi că revolverul găs't la ei il purta ea.

Punându-se pe urmă, a fost găsită într'un sat departe, unde nici cu gândul n'ar fi gândit nimeni. Luchisă şi scoasă la cercetare, a spus fără înconjur că ea a omorît pe naşu-său, pentru că-i făgăduise la botez o vişea şi nu i-a dat-o.

Judecătorul, un tânăr ne 'nsurat, chipeş şi inimos, a rămas pe gânduri. I se uita 'n faţă şi nu lua ochii dela ea. Era oacheşă la obraz, avea pieptul alb, implin't, mâ'nile şi soldurile grase, rotunde, mişcărilor sprintene, dar molatic : iar ochii... ochii... cum îi focul nestîns, licăriau, jucau ca flacăra lui. Şi zâmbetul trist, dureros, al Luzelor ei grase, ce tremurau când vorbeau, şi negul de lângă o ureche, păru-i negru, lins, lăsat în cozi mari pe spate, tistim'ul albăstru de subt marama albă, simplă, fota roşie, largă, cum se poartă dincolo, toate făceau din ea o femeie frumoasă, jindu'tă.

— Să spui altuia povestea asta, nu mie ! i-o scurtă judecătorul, vorbindu-i moale, dulce. L-a omorît Sandu pe unchiş.

— Nu domnule judecător !

— Atunci Fulga !

— Nici el ! Eu, cu mâna asta a mea, cu revolveru' de care nu mă despărţam. Şi a spus cum i-a luat capul în mâna stângă, i s'a uitat în ochi şi cu dreapta a tras.

Judecătorul se nelinişteşte.

Fulga era scurt, gras, Sandu slab şi de statură mică, Băncilă la fel. Numai ea, Veta, era 'maltă, voinică. I veneau toţi până la umăr. Nu mai rămănea îndoială, că ea l-a răpus.

Şi cum sta așa cu capul sprijinit într'o mână, uitându-se la ea, Veta s'a pus să istorisească păţania, din fr în păr. Şi, cu în'ima zdrobită, nu de ciuda faptei, ci de ticlăşenia în care ajunsese, a spus o poveste lungă, cu amănunte multe, o adevărată spovedanie :

— Eu domnule judecător, am fost fată săracă. Tata a mur't de mult, de când eram în leagăn. L-a 'mpuşcat un finanţ. Trecuse lina dup'o căprioară. Mama s'a stîns şi ea de lingoare, când mă făcusem de vreo patru ani. Am crescut pe uşi străine. Am păzit viţei lumii. Nu m'am ales cu nimic din slugărn'cia mea. Al'ia de mi-am făcut ceva bănu'te, să nu umbli goală, or zdrenţuită. Casa mi s'a părădu't, a ajuns o jală. Se adăposteau vara vitele 'n ea, iar iarna toate jivinele, că nu mai trecea om prin dreptul ei.

Afară de casa asta şi de pământul de subt ea, nu m'a rămas nimic dela tata, dela mama. Când a fost să 'nchiză ochii, ea mi-a zis cu limbă de moarte :

— Când te-a botezat naşu-tău Moise, ţi-a făgădu't o vişea. Să stai de capul lui, să ţi-o dea. Cu ea o să te hrăneşti, şi, de-i fi vrednică şi cuminte, ai să-ţi cumperi şi

pământ de pe urma ei şi ai să te măriţi, să treci la casa ta.

Au îngropat-o oamenii cu bani de adunat. Eu nu prea înţelegeam ce-i moartea, ce-i neavrea, ce-i viaţa.

Le-am înţeles însă repede de tot. Când m'am văzut pe uşi străine, bruşlulită, ne 'ngrijită din ha'ne, din mâncare, mă gândeam la biata mamă, cum mă primea, cum mă mângăia, cum îmi da din ce avea, din ce n'avea, să mănăne. Aşteptam să vie de undeva, să mă ia iarăşi la ea, să văză de mine. Şi, mică așa cum eram, am învăţat ce-i moartea, ce însemnează să fii orfană, ce e lumea străină. Şi mi s'a închis sufletu' 'n mine.

Păzind viţei satului, mi-ar fi fost drag să am şi eu una, o vişea, s'o crece, s'o fac mare, s'o mulg, să mă hrănesc cu ea la casa mea. Mi am adus aminte de vorbele mamei şi le-am amestecat cu poveştile, ce auzisem despre vaca roşie, făcătoare de minuni, rămasă unei orfane, şi m'am dus cu inima 'ntinsă şi deschisă la naşu'. Se întâmplase tocmăi să aibă o vişea. I-am cerut-o. Ce crezi, c'a stat la sfat cu mine ? Mi-a făcut vânt din pragu' casei. Şi m'am întors în ceair, amărită, scărbită 'n suflet. Primăvara ailaltă, când a dat frunza 'n codru şi am ieşit iarăşi cu viţei la păscut, m'a cuprins așa un dor de casa mea, de restit la ea. Şi m'am dus iarăşi la naşu' : da' m'a luat din nou la goană.

În al treilea an la fel. Da' am văzut, că nu pot să-i moi inima, să m'ajute, să-şi ţie făgădu'ala, nu m'am mai dus pe la el. Şi am crescut mai departe pe uşi străine, cu jind de casa mea, d'o vâcnţă la ea. La doisprezece ani judecam lumea ca un om mare.

Acu, umblând mereu cu viţei, tot pe uşi străine si-au bătut joc unii ş'alţii de mine. La paisorezece ani ajunsese teleleica satului. Dela băetandrii, dela flăcăi, se 'ncărduseră după mine şi oameni mari, cu neveste, cu copii. Şi-o duceam așa 'n neştire, nu-mi dam seama de căderea ruşinoasă 'n care trăiam.

La şaisprezece ani, când trebuia să mă mărit, să fiu şi eu femeie la casa mea, nu se uita nimeni la mine. Mi-era şi mie drag de viaţă libnă, dar ce puteam să fac ? Cine s'ar fi urtat la mine ? Mi-a alunecat atunci ochii după un străin din lumea largă, după unu' Chihaia, un hoţ de vite, cu care am trăit şi 'n sat la mine şi unde m'a dus cu el. Mă lua şi pe mine la călcări. Şi-l ajutam cu 'ndrăzneala, cu puterea, cu iscusinţa mea. Il însoţeam la tot pasu', ţinându-l de rău să nu prade oameni săraci, să n' verse sînge. Şi așa am dus-o multă vreme.

Era un om aspru, rău. Am căutat să-l imblânzesc mult, făcându-l să 'nţeleagă şi mila câte o dată, nu numa' setea de jefuit, de stors bani. El ţinea la mine, ca la un tovarăş bun : eu îl preţuiam şi-l cinşteam, ca p'un frate, ca p'un bărinte, care mă luase lângă el, înlesnindu-mi traiu'. L-am aflat viaţa toată. A ajuns unde e azi tot d'n nepăsarea, din răutate-a lumii. Nu 'ntălnise nici o dată'n viaţă un om drept, răbos, ci numai căini şi d'n pricina asta s'a făcut şi el căine, dar un căine mai rău ca toţi, un căine, turbat. Şi l-am urmat mult, mult, în tot locu', cu capu' 'negurat, cu sufletu' 'mpătimit.

Dela o vreme şi-a prins un tovarăş bun, pe Sandu. Asta era un alt fel de om. Mai puţin 'ndrăzneţ, mai larg şi mai bun la inimă. Trebuia 'ndemnat la rele, trebuia 'mpius să dea o lovitură, trebuia păzit să nu fie prins, că stângaci cu era, se rătănea, se 'nceura. Mă ţineam tot pe lângă el. Fulga mergea buza, unde-i se năzăria; eu cu Sandu stam la pândă. Azi așa, mâine

asa, tot în preajmă-i, tot tremurând cu ea la fie ce pas, bucurându-ne 'mpreună căm izbutiam, m'am apropiat de el mult, mult. Simţiam în m'ne ceva ce nu simţisem nicădată : O slăbiciune de el, o dragoste, o d'un frate, ca de cineva de care nu poţi să te mai desparţi. Şi i-am fost logodnică lui într'ascuns multă vreme.

Da'că l-a prins la Argeş pe el, pe Chihaia, pe Bocşa, cum îi zicea acolo, am rămas eu Sandu şi am fost a lui. Da', cum a scăpat el din temniţa dela Piteşti şi aflat de traiu' nostru, mi-a tras doar 'njurătură, zicându-mi femeie păcătoasă. Şi mi-a dat pace şi am rămas a Sandului pe faţă, c'ntiit, eu plăcere, eu credinţă.

Au căzut în capcană însă amândoi, şi eu căpitanul, cum îl numiam, şi Sandu. Pe fulga l-a prins după ce fusese 'mpuşcat iar pe Sandu prin gresala lui, c'a mergea zina mare pe valea Dâmbovicioarei spre sat. L-au încocleţat doi jandarmi, puşi pe urmele lui. L-au legat şi l-au dus la temniţă. Şi am rămas pe mâna unui ortac, pe lui Băncilă, un copilandru din sat del noi. Stam în Şirne dincolo, peste hotarul vechiu. Se cam întindea la mine : da-l reţozeam. Am într'o sară de toamnă, fru moasă, senină, da' rece, ce prevestia sfârşitu' zilelor calde, veniad el dela tovarăş, ce-şi făcuse, m'a găsit singură, pusă pe gânduri, amărită. De mult urmăria el o urmăria. Şi s'a apropiat de mine, giugu' lindu-mă, cuprinzându-mă pe după mijloc.

Fără multă vorbă şi fără ocoale, băetandru' ăsta a cercat să mă aibă de ibonnică. Nu ştiu ce s'a răscălit în mine : dragostea de Sandu, or scărba de starea în care ajunsese ; şi l-am înfruntat şi l-am izbit, de n'a ştut cum să-şi ia tâlpăşiţa. L-am spus c'am să-i coc turta ca naşulu' şi i-am copt-o. Am înlesnit jandarmilor să-l prinză, să scap de el.

Mi-a întors şi el binele făcut : m'a părădit de am fost urmărită, că Fulga şi Sandu ştiu că n'au spus o vorbă de mine.

Da' nu-mi pare rău. Mai bine închisă decât s'ajung pe mâna altor nemernici ca Băncilă.

— Bine, da' n'ai spus nimic ! îi vorbea judecătoru.

Ţi-ai povestit viaţa, da' de Moise Lupu nici pomeneală. L-a omorît Băncilă, nu ? şi i se uita drept în ochi, lung, micros, în demnător, rugător par'că să dea răspunsul dorit, aşteptat.

Ea se scutură odată ca de friguri.

— De unde ?... Dă-l încolo de pe pondoc. Nu-mi fac păcat cu el. Eu i-am fost naşu. He, m'am luat cu vorba şi am ocolit întâmplarea.

Da'că m'am înhăitai cu Chihaia, m'am dus cu el pe Ialomiţa. Mi-era dor îns grozav de satu' meu. Tânjam departe de el. Nu-mi plăcea apa turbure de pe bărişganu, vifonişele lui mă 'neruntau şi m'puneau pe gânduri. Mă visam copil, păzind viţei şi mergând şovăind la naşu' 'napoi, cerându-i să-şi cinstiască vorba de la botez, să-mi dea vişeaua, cu care trăgeam nădejde s'ajung şi eu în rândul lui. Da' nu m'a ascultat, nu i-a fost milă de mine şi m'a lăsat să mă leagăn şi să rătăcesc, ca un copăcel, zmuld din rădăcina şi dus departe de vânturile rele. Şi uram grozav şi simţeam întreg sufletu' d'n m'ne clocotind şi cerându-mi să-i răplătesc fapta. Şi zi de zi, luni de luni şi ani de ani, a fierit în mine veninu' răzbu'nării.

Întoarsă acasă mi se încrâncena carnea or de câte ori mă gândeam la copilăria mea. La tinereţea-mi pângărită, la viaţa-mi pierdută.

Şi așa până într'o noapte de iarnă. Şi

MEDIUL

de SARMANUL KLOPȘTOCK

Tarsița Condopitaru e ghicitoare de pă-suri, prezicătoare de noroc și împăciui-toare de iubiri rebele, în ulicioara „Apro-dul Purice” colț cu fundătura „S'a spur-cat ursul la miere”, suburbia „Trei coceni” culoarea de Roșu, sectorul XIV.

Sala de așteptare a vrăjitoarei dă ime-diat în curte și curtea — permanent îm-păienjenită de rufe, prost spălate, infam croite și asimetrice spânzurate pe frân-ghe — dă și mai imediat în sala de as-teptare.

O albie, o mașină de gătit, un patefon răgușit și o masă ogivală în mălțoc, cu numere vechi de ziare, punctate de muște moarte și pete rănecede de cafea scursă din ceștile de ghicit, încheie inventariul preliminar al încăperii din templul misti-cismului și al jongleriei zodiac.

În bățătura puturoasă a ghicitoareii s'a ivit într-o zi, printre alți înfrânți ai soar-tei, și un poet cu pălăria mare, cu lava-hera și mai mare, sufocat de o durere mult mai mare, plângându-se Tarsiței Condopitaru de o despărțire tragică, cu blesteme, jurăminte și asigurări ire-ductibile de înființă și mai ireductibilă neimpărăciune, solicitând babei o imediată reabilitare sufletească.

Tarsița Condopitaru i-a recomandat răbdare, prudență, o recentă fotografie a iubitei și o și mai recentă scrisoare de dragoste a aceleiași iubite, discreție, calm, resemnare și... în acunio.

Poetul, înviorat, a semnalat vrăjitoarei și o aparență de regret, de reciprocă du-rere, de apropiată înduplecare din par-tea aceleia ce-i jurase despărțirea dea-pururi!

— „Și care ar fi remediul, după pă-rerea, simptomele și prevederile dv? a întrebat înfrigurat poetul pe tămăduitoa-rea din spelunca farmecelor „Aprodul Purice” colț cu „S'a spurcat ursul la miere”.

— „Cum care ar fi remediul? Impă-rcarea!

— „Și în ce fel?

— „Felul mă privește pe mine când este vorba de doi ambițioși ambetanti înamorați, cari vor să ia castanele dra-gostei din foc, cu mâna altuia! Mâna este a mea, focul este iubirea de care vă lepădați pentru a o dori apoi mai cu în-verșunare, iar castanele sunteți voi — luați-le!

— „Și ce trebuie să fac?

— „Să-mi aduci fotografiile amândoro-ra, o relievie oarecare și un cadou pentru ea, pe care mai întâi să mi-l prezinți mie și apoi, după ce-l voi galvaniza prin purgatoriul sugestiei ce va trebui să chel-tuese, să i-l trimiți ei, împreună cu o cu-tie de bomboane sau cu un banal buchet de flori oarecare.

— „Fotografia n'o mai am. Într'un ac-ces de atroc durere, în ziua definitivăi despărțiri, am rupt-o! Restul e mai lesne.

— „Oricum, o fotografie cel puțin de a ei, este de strictă necesitate!

— „Și în ipoteza unei imposibilități?

— „Ar fi ea, în acel caz, sugestia să lanțezească!

„Mă voi trudi s'o obțin!

„Este de neapărată trebuință!

Iorgu Plăvițescu, fotograf cu „diplomă” în „Stun Tabără” păstra clișeul, iar poetul Octavian Grozovici, ultimul client al pre-zicătoarei Tarsița Condopitaru, își amîn-tea precis epoca în care își dusesese alca-sa în fața obiectivului. Coudiea comenzilor fu cercetată și patronul fotograf prinse îndată seria clișeului: No. 533, Mai în 21, (onomastica eroinei) 1927.

Exact! Era în Mai. Liliacul murise de mult în tulpinile grabnic fanate și visă-torul Octavian Grozovici smulgând din tusele revărsate pe gard, cele din urmă lacrimi mov ale florilor în agonie, le senăna în beteala părului miresei și o urcă apoi tanțoșă în trăsura, sprâ atelier-

vânturilor lumii acesteia plină de ispite și de răutăți.

Judecătorul se ngălbenise. I se holbaseră ochii, nările i se largiseră de tot, buza de jos îi tremura.

Se gândea că femeea asta s'a ridicat prin dragoste din mocirla în care căzuse: că d'acu nu mai e a nimăni; că toată nădejdea ei de viață s'a stins. Și la gându-rile acestea tot sângele din el se răsculase.

Îndepărtă o clipă pe grefier și s'apropie de ea:

— Să taci, să nu mai spui nimic. Am să scriu ce am să știu eu.

Ea creșea mare în față-i, se încrunță și-l depărtă ușor.

Dând cu pumnul în masă, scuturându-se ea de friguri, judecătorul așteptă pe gre-fier și-l puse să scrie:

— Știu că pe Moise Lupu l-a omorît Sandu, căvea pică pe el.

— Nu! strigă Veta. Nu e adevărat.

— A! Am greșit! o dresă el. Am voit să zic Fulga!

— Nu, n'ci el!

— Atunci Băncilă, nu? și-i făcea stărui-torul din ochiu; dar ea:

— Nu! Eu, domnule judecător. Eu l-am omorît. Să se treacă așa! *I-am copț turla.*

rul d-lui Iorgu Plăvițescu. Clișeul repro-dus întocmai, trecu pe masa de ghicit a vrăjitoarei Tarsița Condopitaru.

— „Ce forme mai sunt de îndeplinit? a putut să îngâne înamoratul, așezând cartonul eroinei înțe niște gutui altoite, cari se fauau pe masa de ghicit a căr-turăresei.

— „Nici una! O scurgere de vreme, răbdare, discreție și rezultatul va fi că vei avea o veste dinspre partea adversă!

Și scurgerea de vreme a trecut mai curând decât înamoratul declassat și-ar fi putut închipui!

— „Fi, ce se aude doamnă tămăduitoa-re? întreabă poetul Octavian Grozovici, pe doctorul sufletelor, la câțeva vreme după predarea fotografiei.

— „Bine!

— „Cum, bine?

— „Fata te adoră la nebunie!

— „Ei și?

— „Am recurs la toate meșteșugurile: cărți, cafea, pasențe, bobi, sugestie, tele-patie, transpuneri, spiritism și toate la olaltă mi-au semnalat precis, dragostea nepieritoare ce-ți poartă!

— „Toate bune, dar despre împăceniune ce se aude?

— „Va să vie și ea!

— „Când?

— „Când se va reîntoarce!

— „De unde?

— „Din depărtări!

— „Și până să se reîntoarce?

— „Innumără-mi restul onorariului și... așteaptă!

— „Innumăr, dar acolo în depărtări ce cantă?

— „Alinarea! *Te iubește!*

— „De unde știi?

— „Mediul!

— „Care mediu?

— „Bobii cu care am dat!

— „Și bobii ce și-au mai spus?

— „Bobii mi-au mai spus că fata, în-durerată de nepăsarea d-tale, și-a cău-tat scăparea cu un amant peste Ocean, în mrejele căruia uitându-te pentru o vreme, la reîntoarcere să și se dea cu mai multă frenezie!

— „Am ghicit?

CANISIUS: Cap de țaran

MIHAIL LUNGLANU

întorsese Boescu d'n temniță. Urma să fin tarăși a lui, să las pe Sandu, or să împart ticolășenia între ei doi.

Trecând prin satul meu, pe la casa pă-rintească, din care nu mai rămăsese decât lemnea de piatră, mi-a răsărit în minte, mana, și vorba ei de pe patul morții, și toată copilăria-mi necăjită, și tineretele-mi batjocorite, și căminia nașului, care nu mi-a dat puțința să fin și eu femece în locu meu și am intrat în casă la el, l-am sculat din somn, l-am luat de mână, l-am dus la coșar, l-am judecat cum i se cădea, și i-am pus în cel revolverul în frunte, l-am scu-pat și am tras. Am pus veriga și m'am întors acasă.

Acu am fost prinsă. Nu-mi pare rău, c'o să fin închisă, judecată, condamnată, mai rău ca Fulga și ca Sandu, cari au făcut sute de furturi și de prădăciuni la cari n'am lipsit nici eu.

O să mă duc cu fruntea sus în fața ju-decătorilor și am să le spun, că eu, care am ferit pe tovarășii să nu omoare, am ucis cu sânge rece, fără părere de rău, pe nașul meu bun, că i-am copț turla, în toată viața mea jonică, de ibovnică de haiduc, lui și ani de zile pentru hălmia lui, față d'un copil sărac și orfan, rămas singur, fără nici un sprijin, în bătaea tuturor

AMERICAN-FASON

de ROMULUS NICOLESCU

Mare eveniment: John Black — alias Iancu Schwartz — vine din America, unde plecase, întâmplător, la vârsta de 20 de ani, înainte de a fi fost chemat în fața cercului de recrutare. Astăzi John de mai multe ori milionar, se întoarce în orașul lui natal, Podul-Îloaiei, oprindu-se în prealabil la Tg-Frumos, pentru a aranja cu localnicii crearea unei industrii de carton presat, marfa exportată de el în toată Rusia sovietică și la a cărei preparare lucrase câțiva ani.

Moise Schwartz și cu Rebeca lui, născuți, crescuți și păstrați în Cetatea Îloaiei, se pregătesc să iasă în întâmpinarea „fiului risipitor”, fapt pe care l-au pus la cale, de acroș cu evreii târgului.

— Rebecă! Nu uita să-mi scoți jacheta din naftalină și papucia din pod. Eu mă duc dija în târg, să cumpăr di ale gurii. La șapte pleacă trinu. O luăm și pe Șelica cu noi. Adie!

— Moică! Moică! Adu-mi când vii, o pereche de chiloți și ciurapi de mătășă.
— Bine, bine! Adie!

Ită-i în tren. Amurgul se joacă de-a prinsul cu locomotiva, care, gâfâind, renunță să-l mai ajungă. Pe cămo o vacă își linge vițelul, în timp ce Rebeca, cu ochii pierduți în cercul înroșit al genelor, își pune mâna aspră pe mâna păroasă a lui Moise:

— Moică! Ții tu minte când ne-am cununat? Am fost cu trinu' tot la Târgu' Frumos și am petrecut așa minunat luna de miere! Ah! Moică. T'aduci a-minte?

Moise oftează:

— Daa! Cum să nu! N'am să uit toată viața!

Șelica, ultima creație a lui Moise, cu părul creț, în care se neutralizează ultimele raze ale soarelui, privește speriată pe fereastră, cu degetul în nas:

— Paaa! De ce se'nvârte pământu'?

— Treaba lui! — răspunde cu gândul alurea Moise. Și are de ce. Se gândește bietul om: cu milioanele lui Iancu o să-și facă caftan și panouci noi, apoi va deschide încă o dugheană, cu covrigi de susan, cu nasturi, ... câte și mai câte! Și ce bine o să fie!

Linută de el, Rebeca rimează și ea planuri făcute în tirerete: să se plimbe în brisă, să aibă umbrelă, să se ducă la Iași, ...

Numai Șelica nu se gândește la nimic, pentru că i-e frică.

În sfârșit, Tg-Frumos! Pe peron, fete împrotonate, se plimbă ca pe bulevard,acompaniate de câte un tânăr, care scui-pă cu o specială dexteritate, sămbur de floarea soarelui. Câteva becuri electrice se aprind brusc, dând un aspect — întrucâtva occidental — peronului. Incolo, același decor mizerabil de gară provincială.

Dar pentru Șelica, e prea mult și ce-ace vede:

— Paaa! Ia-mi un covrig.

— Du-te la dracu'! — țipă revoltat Moise, care se gândea acum la o fabrică de covrigi. Nu ți-i rușine? Ai răbdare, că ai să mănânci covrigi cu sacu'!

Șelica înghite în sec și — să zicem convinsă — pornește cu Moise și Rebeca spre „centru”.

— Am auzit! — zice Moise — că aiși e un restaurant mare. Acolo să mergem ca să nu-l facem de rușine pe Iancu.

Pe jos — dar cu atât mai sigur —, călcând pe trotuare presupuse, în străzile unde noroiul sta parcă de anul trecut, călătorii noștri pășesc spre restaurantul lui Dinter.

Ită-i ajunși în fața localului, a cărui celebritate e ascunsă de ghirlande de „buna-dimineața”, uscate și prăfuite. Înăuntru, pe plafon, slau incremenite mături de țigare, aruncate maestru de cine știe ce „persoană marcantă” a târgului și tocmai în fund, o țeghea cu doi ficeți fripiți trei sifoane și cinci prăjituri.

Moise își rânduește familia la o masă din mijloc, și scoțând din fundurile gherocului trei pălăgele roșii, o scrubie și o jumătate de pâine, comandă cu acru lui Napoleon la Austerlitz:

— Mă, buete! Un sfert de vin și un sifon mare. Da' să fie rece. Apoi către Rebeca: — ai să vezi tu ce-o să facă Moșilică al tău în Pod'u-Îloaiei. Nu te miră! Astăzi nu trebuie să te miri de nimic! Ci crezi? Am să am parale ca un buncher, da' iu hot, am să trăesc tot ca acu'!

— Ci spui? Ești nibun? Atunci ci cauți aiși la restaurant și nu mănânci afară, pi bancă? Așa vurbesti? Oi, ve! În loc să-ți îmbraci nevasta și copilul cum se cade, vrei să dormi cu hanii sub pernă? Vrei să mori tot păcătos?

Șelica se făcuse mai rece decât sifonul de pe masă.

În acest timp, intră pe ușa deschisă un tânăr, cu ochelari prea mari și rotunzi, îmbrăcat în costum de sport și se așează stângaci la o masă:

— If you please! Nu m'a căutat nimeni?

— Nu, Dom'le.

— Well!

Moise, cu ochii întredeschiși de adâncă cunoștință, privește un timp pe acest nou venit, apoi dând din umeri, cheamă fetița de serviciu:

— Cine-i domnu' ista?

— I-un domn din America.

— Ci spui?! Și Moise sare în sus de i se agață antereul de coada sifonului, trântindu-l jos. Se anlecă, îl ridică și cu fața congestionată, privind în toate părțile, se adresează tainic Rebecăi:

— No fi Iancu?

Dar așa zisul Iancu, nici nu se mișcă, scriind mai departe într'un Block-Notes, pagină după pagină.

Și Moise se îndreaptă smerit spre străinul dela masă.

— Dom'le!

Străinul serie mai departe.

— Dom'le Iancu!

Străinul întoarce ochii spre el.

— Scruzați! Nu ești mata domnu' Iancu?

— Yes!

— Nu! Nu ești. Te rog stai.

— Stai!

— Si, mu rog, nu te cheamă Schwartz?

— No! Black.

— Domnu' Bleg! Eu sunt... cum să spun... eu sunt Moise Schwartz din Pod'l-Îloaiei, și...

— All right! Sezi atunci pe scaun. Ce cauți aici fată? Da' mama ce face?

Lui Moise îi sticlesc ochii în cap. Își

frecă mâinile uscate, de parcă — ca în rare ocazii — vrea să și le spele.

— Rebecă! Rebecă! vin aici!

Rebeca se scoală, își trage plișeurile rochiei și se apropie de masă, ținând de mână pe Șelica:

— Iancule! Oi! Ce buiat ghigel!

Și într'un elan de nestăpânită dragoste, se aruncă cu burta peste „Mister Black”, care, cuprinzându-i spatele cu câte un deget, o sărută pe umerii rochiei:

— Little mama!

Pendulul din perete începe să bată, indicând ora nouă, dar se oprește după trei măsurii. Șelica, cu o nară mai mare ca cealaltă, privește tâmpit spre ornic sugând dintr'un deget.

— Si așa dragă Iancule! Tu îmi dai mie 20.000 de lei, iar eu deschid fabrica de covrigi.

— Și mie, și mie îmi dai 2 lei — țipă Șelica.

— Ce bine seamănă Șelica — zice Iancu — cu vârul nostru Șapsă.

— Ei! Sângele apă nu se face! — sare de colo Rebeca. Dar nu mă uita nici pe mine, hu'atul meu drag. Vreau să mă duci la Ieși.

Iancu se uită la coas:

— Paaa! Uite, îți dau un aconto pentru fabrica ta. Ține 500 lei. Eu mă duc am treburi urgente. Good bye!

Și lăsându-și părinții incremeniti pe scaune, se îndreaptă grăbit spre esier. Înaintea lui răsare un civil și doi gradați:

— Stai! Cum te cheamă?

— Ce e treaba Dumitale?

— Cum te cheamă? — răcnește infuriat civilul.

— John Black.

— Apăii cu Dumneata avem treabă. Ermează-ne!

Încadrat de cei doi gradați, Iancu dă-șare pe usă, cu capul în jos și parcă mai mărunț de cum intrase.

A doua zi, Moise cetea în „Lumea”:

„Individul Iancu Schwartz, zis John Black, zis Gioni Nerro, zis Ioan Clor, nef, a fost arestat într'un restaurant din Tg-Frumos. El va fi tradus în fața Justiției, pentru dezertare, spionași și escrocherie. În ultimul timp obținuse dela cetățenii din Tg-Frumos, suma de 100.000 lei, bani necesari pentru comandă unor pretinse mașini de carton presat. Cu actele dresate, a fost înaintat Parchetului, care va ancheta”.

— Oi, ve! Oi! se pocnește Rebeca cu capul de masă.

Plânge și Șelica, fără să știe de ce, cu amândouă mâinile în nas, pe când Moise se scarpină după ureche:

— S'a dus dracului fabrica mea. Da' noroc că nu mi-a luat înapoi 500 de lei!

LEGENDE SUD-AMERICANE

PATA DIN SOARE

de ERNESTO MORALES

Toți cronicarii rasei care populase ținuturile lui Inti (Soarele), erau unanimi în a confirma cât de îngăduitoare și iertătoare era Inca (Domnitorul) cu popoarele pe care le învingea. Blas Valera, Garcilaso dela Vega, Cieza de Leon, Juan de Betanzos și toți ceilalți cronicari fac mențiune în cronicile lor de acest lucru.

Dar cronicarii, din cărțile cărora se poate reconstitui adevărata istorie, nu ne povestesc cum a ajuns acea populație, considerată de europeni ca incultă și sălbatecă, la un grad atât de înalt de bunăstare sufletească, și la o politică atât de nobilă.

Și iată că încă odată, legenda, vine să ne explice cum și pentru ce s'a întâmplat așa.

Domnea pe atunci Lloque Yupanqui. Acest Inca nu-și desmintește numele lui profetic, căci chiar dela moartea tatălui său, Rocca, realizează cele mai îndrăznețe acțiuni.

Astfel, ajunsese până în provincia Cana, în care triburile sălbatice adorau tot felul de idoli, săvârșind sacrificii de o ferocitate înspăimântătoare pentru adorarea idolilor lor. Lloque Yupanqui îi supuse fără luptă, făcându-le promisiuni și daruri, făcându-i să adopte credința în Inti.

După ce supuse pe canași, continuă campania de cucerire în contra tribului ayavari. Aceștia însă nu se lăsară convinși nici de promisiuni, nici de daruri, și cu arma în mână se grăbiră să-și apere libertatea. Lupta fu lungă și crudă, ne spun cronicarii, dar ayavari fură învinși și trebuiră să se refugieze în cetățile lor, unde fură încercuți de armatele lui Inca, obligându-i să se predea din cauza foamei pe care nu mai aveau cum s'o astâmpere, după ce rezistară un timp îndelungat.

Istoria spune că Inca trată cu bunăvoință pe învinși, le lăasă învățați ca să-și inițieze în cultul lui Inti, și să le explice avantajile de a fi sub stăpânirea lui Inca, fiul Soarelui; după aceea se retrase spre Cuzco, unde fu primit cu mari serbări și solemnități religioase.

Legenda, însă, spune că lucrurile nu s'ar fi petrecut așa. Ea susține că Lloque Yupanqui, nu iertă pe învinși, ci, în lanțuri duse cu el pe principalii șefi, pe cei mai briați luptători, pe bătrânii venerabili și pe cele mai frumoase femei: cu gândul de a da, — prin masacrarea a celor prizonieri, un teribil exemplu.

Cu toții trebuiau să fie decapitați în fața imaginii Soarelui, în templul sacru din Cuzco.

Și Inca intră astfel în Capitala regatului său, târând în lanțuri după el, pe cei ce trebuiau să moară pentru a glorioasă triumful lui, și drept pedeapsă de a i se fi împotrivit cu armele, lui, Fiul Soarelui.

Terminate sărbătorile de primire și omagiu, într-o și mai mare serbare, tre-

buia să aibă loc uciderea celor destinați răzburării Soarelui, și aceasta chiar în Templul lui, și în fața imaginii lui.

În acea zi Lloque Yupanqui pătrunse în templu, urmat de cei mai viteji ostași ai săi, de cei mai defrunte demnitari de la curtea sa, și de mulțimea ayavarilor învinși, destinați morții.

Templul soarelui strălucea: înalții lui pereți înbrăcați cu plăci de aur reflectau razele soarelui; și imaginea Soarelui, pe peretele din fața porții de intrare, ocupând tot peretele din aur curat, răspândea razele-i aprinse în jurul ei. De o parte și de alta a acelei imagini, singura ce împodobeia templul, erau așezate corpurile imbalsamate ale Regilor decedați, cari păreau vii, așezați pe tronuri de aur, ca și când ar prezida ceremoniile cultului.

Învinșii ce trebuiau să moară, așteptau în genunchi, în fața imaginii strălucitoare a Soarelui.

Lloque Yupanqui, înarmat, înaintă pentru a sacrifica el însuși pe șeful ayavarilor. Șefii lui și celelalte personaje dela curte urmau să sacrifice pe ceilalți prizonieri, în ordinea gradului lor la curte. Totul fusese ordonat și aranjat astfel de către Inca, fiul Soarelui, pentru ca tatăl lui să capete cuvenita răzburare, pentru nesupunerea de care se făcuseră vinovați învinșii.

Lloque Yupanqui, apucă de păr capul șefului ayavarilor, dându-l spre spate, pentru a descoperi gâtul prizonierului unde trebuia să lovească spada sa, și, cu spada ridicată își îndreptă privirea spre imaginea Soarelui, în semn că-i oferă acel sacrificiu...

Dar Inca nu săvârși sacrificiul. Palid și tremurând, rămase în fața imaginii Soarelui, cu ochii țintă la ea. Și toți putură vedea ce anume făcu să tremure și să pălească pe Lloque Yupanqui, viteazul: pe imaginea Soarelui, din aur curat apăruse o pată roșie, de sânge.

Marele Preot se apropie de Inca și-i spuse:

„Fiu al Soarelui! tatăl vostru nu vrea ca mâinile voastre să fie murdărite de sângele acestui rebel necurat.

— „Așa să fie — spuse Inca. Și dădu ordin ca cel mai în vârstă din șefii lui să înainteze pentru a decapita pe șeful învins.

Acesta dete înapoi capul victimei, și, cu spada ridicată, aștepta ordinul de a ucide. Dar Inca, cu ochii fixați în imaginea Soarelui, așteptă ca depe ea să dispară teribila pată de sânge. Dar pata nu dispărea.

Atunci Marele Preot înaintă și spuse:

— „Fiu al Soarelui! acest bătrân nu trebuie să moară. Inti tatăl vostru nu vrea ca el să fie ucis. Vedeti singur aceasta! și arată spre pata de sânge din soare.

— „Bine — îl iertă — spuse Inca. Fu adus altul din șefii învinșilor, pentru a fi sacrificat.

Bătrânul ostaș, cu sabia ridicată, aștepta porunca de a ucide; dar Inca nu putea da această poruncă, căci pata de

sânge nu dispărea depe imaginea de aur a Soarelui.

Și astfel — unul după altul, fură iertați principalii șefi ayavari, apoi cei mai viteji războinici și bătrânii venerabili.

Totuși teribila pată nu dispărea. Mai rămăseseră femeile ayavari, alese printre cele mai frumoase ale aceluia popor. Una după alta, însă, ca și oamenii, trebuiră să fie iertate. Așa era porunca Soarelui. În fine ultima dintre femei ingenuche în fața discului soarelui, așteptându-și moartea.

Inca cercetă din nou, cu privirea imaginea Soarelui. Pata însângerată era tot acolo, ca un ordin de iertare...

Inca iertă și pe ultima dintre condamnați. Atunci, pata de pe discul soarelui dispăru.

Soarelui, zeu al fecundității, zeu al vieții, nu-i plăceau sacrificiile omenești. Cultul lui nu era acela al răzburării, dar acela al uitării și iertării înălbătoare. Aceasta este legenda, denumită: Pata din Soare. Și de atunci, începând cu Lloque Yupanqui, al treilea suveran din dinastia Incașilor, aceștia adontară acea politică de învâchuire și bunăvoință față de învinși, politică ce a umit atât de mult pe cuceritorii europeni.

(Trad. de HENRY HELFANT)

POEMĂ ÎN PROZĂ

FERICIREA

„Vreau să fiu fericită! E dorința cea mai de preț, înrădăcinată în adâncul fiecărei inimi. E porunca ce stăpânește viața. Și după fericire aleargă orice muritor”.

Așa mi grăi tovarășa drumurilor de pripas. Sufletul meu măhnit îi răspunse cu asprime:

„E amară amăgire credința că în adâncul inimii noastre ar fi înrădăcinată porunca: Să fim fericiți!”

O singură poruncă ne-a săpat firea în suflet: „Să ne cunoaștem datoria și să o împlinim cu credință”.

Firea țese într'una. Neobosită creează, harnică își îndeplinește rosturile și nu se abate din drumul creșterii continue.

Cunoscându-ți cu adevărat lucrul tău și săvârșindu-l, luminat de credința binelui ce-l urmărești și încălzit de dragoste față de semenul tău, te ridici pe treptele zărilor spre Părintele a toate. Munca îți absoarbe ființa, nu mai cunoști, asemenea Tatălui, nici timp, nici spațiu, le birui și intri în ritmul eternității.

Da, tirapul și spațiu sunt dușmanii răscăltării noastre, ai fericirii eterne. Singură munca știe să birue pe acești vrăjmași neîmpăcați. Muncește cu harnicie și sufletul tău se va odihni în fiecare amurg sub streșina fericirii, mângăiat de Stăpânul a toate.

Z. SANDU

critica literara

F. LOBODĂ :

„Gura lumii“
(EPIGRAME)

Dacă în atâtea domenii ne mai putem aștepta la surprize — drumul epigramei pare să se fi sfârșit. S'ar părea că această specie, care a înflorit în antichitate și în veacurile 17—18-lea, ar fi intrat într'un fel de agonie. Se va petrece cu ea, într'un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, ceea ce s'a petrecut cu epopeea, cu poezia didactică, cu oda. Deastădată lucrul pare cu atât mai curios, decât epigrama nu cere nici extenziune, nici fabulare, nici motiv prea puternic de inspirațiune. Ea se mulțamește cu un singur lucru : spirit, spirit cât mai fin, cât mai concentrat, cât mai surprinzător și, alături de el, o formă impecabilă. Se pare însă că dispariția epigramei e consecința imediată a stării spiritului la cei de azi (și înlocuirea ei printr'un fel strămbare silită a unei realități convenabile) și a disprețului pentru formă, pentru versul armonios și corect, atât de pronunțat la cei de azi.

Iată de ce încercările de reînviere a acestui muribund simpatice trebuiesc salutate cu entuziasm, cu atât mai mult, când ele poartă (ca acela de care ne ocupăm) peccetia talentului. Aceasta dovedește două lucruri : în primul loc că d. Lobodă (așa îi place d-sale să se numească, printr'un interesant calambur) are unele epigrame reușite : în al doilea — că ar putea avea și mai multe, dacă...

Să începem, prin urmare, cu partea negativă :

Și de astă dată ne întâmpină glumele effine, locurile comune, aluziile prea directe, indiscrețiile și jocurile de cuvinte care nu mai impresionează pe nimeni. Greșala e aceasta : d. Lobodă vrea să fie la zi. Pentru aceasta d-sa urmărește cu asiduitate de cronicar evenimentele și le notează — sintetizându-le în haina îngustă a clasicului catren. Se întâmplă însă și aici ca în alătea alte domenii : nu toate însemnările pot deveni opere literare. Adăogați încă două fapte : pe acela că dela intenție până la realizare, ele își pierd o bună parte din interesul epigramatic : pe celălalt — timpul, readucerea lor în atențiunea publică, le scutură și ce bruma le mai rămăsese din presupusul umor.

Natural că atunci când intenționezi să scoți un volum de epigrame toate aceste efemeride ar urma să fie lăstate actualității care le-a produs. D-l Lobodă n'o face, poate, din cauză că, în calitate de fericit părinte care-și înbește depotrivi copii sufletesti, nu le poate identifica, desigur : pentrucă, eliminându-le, ar fi rămas cu foarte puțin.

Și-apoi : d. L. nu e nici măcar cronicar imparțial. S'a zis, și eu drept cuvânt :

..... les bons gens
.....fort les bonnes epigrammes —

in vădit contrast cu

.....les méchants
cari

Font les vers noirs, les noires trames.
(Ec. Lebrun)

D-l L. care, probabil, cunoaște (trebuia să le cunoască în momentul în care s'a decis să scrie epigrame) aceste versuri, uită, uneori, conținutul lor și e rău. Aceasta se întâmplă în catrenele cu caracter politic (pag. 17, 23, 24, 57, 63 etc.).

Și pentrucă să fim compleți, vom adăoga că, uneori, nu lipsește nici trivialul (ziua ieșirii 46), iar locurile comune, efectele effine abundă la tot pasul (79, 17, 29, 39, 45, 57, 69). Puteau lipsi la fel unele calambururi (18, 44 etc.).

Natural că toate acestea nu sânt în măsură să ne convingă că d. L. n'ar avea de loc talent, că „Gura lumii“, tipărită la... „Cartea medicală“ nu merită nici pe departe prețul... spițerese (pag. 104) care i s'a pus, nici osteneala sacrificării unei jumătăți de oră. Am spus-o dela început și vrem să dovedim, prin citate, că volumașul acesta închide și destule lucruri meritorii. Iată, de-o pildă, cât de bine se adresează d-sa :

Doctorului Puțoreanu care
găsise leac contra ofticii

*E drept că ți-ai făcut un nume,
Dar eu te chem în fața legii :
De oftică de scapi o lume,
În schimb, ți-ai ofticat... colegii.*

Este, din nefericire, exact ecoul acestui caz care pasionase atât de mult, acum 5 ani.

Și tot atât de senin ripostează acelaș

Unui amic expatriat
în America

*Azi, prea bunul meu amic,
Oceanul ne desparte ;
Ți-am prezis, încă de mic,
„Ai să ajungi, când-va „departe“.*

De aceeaș bonomie dă dovadă când, deși gazetar, nu se sfieste să-i comunice lui Kemal-pasa care a dispus adoptarea caracterelor latine pentru ziare :

*La noi, Kemal, nu-i ca la tine,
Ți-o spunem să te dumirești ;
La noi, ziarele-s latine,
Dar caracterele... turcești.*

Destul de reușite sânt și epigramele dedicate scriitorilor, ca aceea în legătură cu „Amantul anonim“ sau închinată

Autorul „Fantomei celei
care va veni“

*Citind la piesa ta subiectul,
Pe dată i-am ghicit efectul :
Vine fantoma? Nu știu bine ;
Dar publicul e cert... nu vine.*

Și nu sânt rele nici catrenele, de o cruditate stranie dela pag. 32, 33 nici acela care are ca punct de plecare

„Nunta lui Figaro“ la National
amânată, actorii neștiind rolurile

*Sărmani actori, ce ironie crunță !
Cum nu vă 'nghite, de rușine, Solul ?
E prima oară că s'amân o Nuntă,
Fiindcă interpretii... nu-și știu
rolul.*

sau :

Unei florărese

*Drept să spun, respect lăiața,
Flori îi iau, adeseori,
Căci din flori își scoate vieața !
Și copiii tot... din flori.*

acelea dedicate părintelui I. Lupaș (pag. 49, 50), duiosul contrast din

Glume

*Pe bietul Nae l-a lovit
Inconsolabila durere ;
Din spirit metilic a orbit,
Când se dusese la... vedere*

ori — în fine — acelea în legătură cu poșta (pag. 42, 43,) ori cu

Valuța

*Valuța, neputând să crească,
Pământu 'n cer trimise soli,
Nevrând să se mai învârtească
— Și 'n timp de criză... pe
doi poli*

Iată atâtea dovezi că, după câțiva ani, d. L. va putea da, pe temeiul acestor citate, un volum mai consistent și mai unitar de adevărate epigrame. Deocamdată d-sa nu ne-a putut oferi decât... multe știuri epigramatice și — numai — câteva epigrame.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIBLIOGRAFICE

A apărut în editura „Cartea Românească“ :

„UMBRE CHINEZEȘTI“, de Lucia Mantu.

„ANTRENAMENTUL ÎN ATLETISMUL DE STADION“, de Louis C. Schroeder.

Cunoștințe folositoare, Seria A. No. 42. „GHOETHE CA NATURALIST“, de profesor I. Simionescu.

In curând va apărea în editura Socec, volumul de nuvele și schițe : „BARBIERIA DIN HARLAU“ datorită colaboratorului nostru D. IOV.

EPIGRAME

Unei scriitoare

care-mi cerea părerea ce să facă cu eroina unei nuvele : s-o omore s'au nu.

Iată răspunsul :

Și de mă 'ntreabă acum Madmoazela
Cu eroina, cum să hotărîm,
Eu, par c'aș zice — așa : s-o omorîm
Și s-o 'ngropăm... odată cu nuvela.

N. CREVEDIA

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

de MIHAIL GIL CONSTANTINESCU

Domnișoara Anne Marie Călinescu este cu adevărat o reprezentantă de frunte a modernismului moderat. Manifestările sale din prezent, nu fac decât să evidențieze cu prisosință suplețea și spiritul său, adecuat unui cadru de reală superioritate picturală.

Grația feminină de o factură destul de

tea — desigur cu bună-voință d-sale — să o împrumute și altora!

Domnișoara Lilly Oțelcanu expune pentru prima oară. Desigur că obține succes, gândindu-ne și la acest argument. Ceeace predomină, atât prin puterea de excesivi-

tul lucrărilor nu ar fi trebuit să lipsească

Pictorul Canisius se evidențiază ca întotdeauna, într-o atmosferă ce îi face cinste. D-sa studiază toate genurile: uleiuri, aquarele, desemnuri în cărbune, în creion sau în peniță, neuitând nici dificultul gen al gravurilor pe lemn.

În categoria aceasta din urmă, pictorul și-a pus tot talentul său ineputabil, prezentându-ne niște ansambluri, ce pe alocurea se evidențiază ca pure muzicalități transpuse în nuanțări plastice de o expresivitate viguroasă.

Pictorul Enea are calități de o putere remarcabilă, tratând feluritele genuri și oprindu-se mai mult — dintr'un calcul — asupra fiecăruia. Astfel portretele sale de o eleganță deosebită sunt atrăgătoare nu numai prin impresiunile concise ce se degajează din privirea și în deosebi quasi-contemplarea lor, cât prin forța atrăgătoare a coloristicii sale.

Sunt însă unele lucrări pătrunse de un curent arhaic și așa trebuie să fie: poarta bisericii Domnești (Curtea de Argeș), Biserica neamului (Bacău), Mănăstirea Curtea de Argeș, etc.

ALB ȘI NEGRU

— SALA MOZART —

În sala „Mozart” — d-na Manolescu-Bruteanu și d. R. Iosif au deschis o expoziție intitulată: *Alb și Negru* alcătuită din aquaforte, point-sèche, vernis-mou, xilografii, tușuri, deseme, monotipuri.

Am mai avut prilejul să vorbim de activitatea, artistică a celor doi pictori. În cele ce expun ei prezintă o varietate de gen și de subiecte cari fac un punct de atragere.

Cu ocaziunea recentei lor expoziții, pictorii au arătat la ce grad de desăvârșire au ajuns în aceste ramuri ale desenului pe care, din nefericire, foarte puțin l-au cultivat la noi. Toate motivele sunt, fiecare în parte luat, lucrări care merită toată atențiunea.

La d-na Manolescu se evidențiază în deosebi ilustrațiile cu *Ion Creangă descriind amintirile lui din copilărie*, — precum și celelalte lucrări intitulate *Poșta română*, *Salomea*, *Răstignirea*, iar la d. R. Iosif interesante, originale și bine prind câteva colțuri din București și anume: podul Șerban Vodă, Biserica Jicnița, pe cheul Dâmboviței și alte aspecte din Capitală.

Pe lângă aceste lucrări Pictorul Iosif ne mai prezintă și o serie de aquaforte interpretări după Grigorescu. Ele sunt executate cu o finețe și o delicatețe rară, care-i caracteristica de seamă a acestui artist.

Merită ostentala unei vizite expoziția „Alb și Negru” din sala Mozart.

D. CASELLI

ANE MARIE CĂLINESCU: Portret

superioară se degajează în deosebi din cele ce se integrează unei atari manifestări.

Astfel numeroasele nuduri: — o femeie, studiu, nud — studiu, etc. — alături de niște portrete expresive — servitoare, portretul d-lui G., infirmiera, fișanca, — respiră o atmosferă de grație remarcabilă. În mijlocul unei atari concepțiuni artistice se ivește — poate cu oarecare intențiune — trei crinamente, cari contribuie și ele în mare parte la realizarea unității sub care se prezintă lucrările expozanței.

În general picturile domnișoarei Călinescu sunt însuflețite de acea seminatote — în tratare și coloristică — care ar pu-

tate cât și nuanțarea culoriturii, sunt peisagiurile. Nu putem trece cu ușurință nici peste extrem de multele „auduri”. Acest gen — mai corect această epurațiune a unui gen — a devenit o obsesie pentru artiștii noștri care în cele din urmă s'a transformat într-o predilecție.

Se iau la întrecere în a studia toate atitudinile posibile și uneori — de ce să nu spunem adevărul — și imposibile!

O notă caracteristică la expoziția domnișoarei Oțelcanu, pe lângă superioritatea imprimată peisagiurilor, reiese din faptul că, contururile sunt bine tratate și cu abilitate diriguite în cadrul ansamblului. Un spirit mai pronunțat în discernământ-

aşa şi-aşa...

REEDITĂRI anunţate : Ştefan O. Iosif : A fost odată : Gr. Alexandrescu : poezii : Al. D. Xenopol : Istoria Românilor din Dacia Traiană, vol. al X-lea.

CALEIDOSCOP se numeşte una dintre noile reviste. Are ca director pe d. Sandu Rugină, iar ca secretar de redacţie pe d. Victor Ulmu. Publică articole îndrăzneţe şi versuri romantice — de cel mai autentic calibru erotic. Semnează — pe lângă domniile de mai sus — Gb. Floru, Tody Delaor-man, Victor Ulmu, Romeo Vulcănescu, Marius Verbeicanu, C. Demetriade şi M. Cornea. Se distinge printr-o nobilă sforţare de a lămuri opinia publică într'un sens — pe care nu-l cunoaştem, de oarece nu ne-a parvenit numărul cu articolul-program. Întrucât ne priveşte îi urăm — durată şi rezistenţă. Fireşte că — dacă la acestea — va putea adăoga şi talent, bucuria ne va fi cu atât mai mare.

VIAJA LITERARĂ îşi reia apariţia, printr'un răspuns în care, arată motivele (greutăţi materiale) pentru care a fost silită să capituleze un moment. Admirăm rezistenţa acestei publicaţiuni care — cu numărul acesta — s'a desbărat de unii colaboratori grăbiţi şi inoportuni şi o dorim mai departe — în slujba marelui literaturii româneşti, afară de cenacle şi bisericuţe.

REVISTA LUNARĂ „INDREPTAR“ (orice părere ar avea despre noi), trebuie să salută cu toată încrederea şi cu tot entuziasmul. Aceasta din mai multe motive, dar mai ales pentru că, în babilonia literară prin care continuăm să trecem, ea năzuieşte să devie o adevărată oază de frumos literar. Ne place să vedem acest lucru şi în materialul pe care primul număr îl aduce, dar şi în numele, adevărate garanţii, ale celor mai mulţi dintre colaboratori — cunoscuţi de pe paginile vechi „Vieţi literare“.

Numărul apărut aduce mai ales versuri interesante (E. Speranţia, C. Narly şi I. M. Raşcu). Cronica — bogată şi variată. Ce păcat că unii colaboratori scriu într-o românească înţeligibilă :

„Ion Barbu se situează în punctul de trecere al matematicilor superioare spre esenţe, anume în punctul de epuizare a concretului şi al suspensiei conştiinţei într'un domeniu transcendent — adică absolut — domeniu al tuturor posibilităţilor de existenţă“.

Şi încă :

„Viaţa lui devine o translaţie prin planuri de conştiinţă, pentru a reflecta o înălţime : structură, mai mult decât basorelieu“....

Ştim că autorul acestei recenzii s'a făcut cunoscut printr'o lucrare : „A la manière de...“ . Ne întrebăm : de data aceasta scrie serios sau glumesc ?

În primul caz, domnii profesori de româneşte dela „Indreptar“ sunt rugaţi să-l aducă la realitate : în al II-lea : să-i intituleze cronica : „à la manière de...“ şi s'o însojească de... chee.

Cu această singură rezervă, „Indreptar“ — ul care ne aduce în minte figura perse-

verentă a d-lui O. Densuşianu — e bine venit.

ENNIUS, unul dintre cei dintâi şlefuitori ai versului latin formează obiectul unui preţios studiu pe care îl publică (în „Ad. lit.“ 479) d. I. M. Marinescu. În el este vorba despre unul dintre primii epici latini, cel care a fixat regulile poeziei romane şi a introdus în ea hexametru — autorul poemului istoric „Annales“ din care a împrumutat destul chiar Vergilius, cel mai mare epic latin.

REGRETATUL CORNELIU BOTEZ constituie obiectul unui studiu în acelaşi număr. Semnează d-na Izabela Sadoveanu. Despre versurile lui, rămase necunoscute, ni se spune că încheieau „tânguirea, fără tragism, sonoră şi retorică... a omului care se găseşte în faţa destinului şi măsoară cu părere de rău depărtarea dintre vis şi realitate. El cântă durerea orfanilor şi mizeria desmosteniţilor, cum şi toată ideologia „fantomelor intelectuale“....

Apoi — din alt punct de vedere : „Lupta lui cu inerţia, uşurătatea, tembelismul contemporanilor spre a-i face să treacă dela vorbe la fapte este minunat ilustrată prin campania susţinută spre a ridica un bust lui Eminescu, în care a cheltuit ani de perseverenţă, o energie pe care nimic n'o putea descuraja“.

În acelaşi număr nuvela d-lui I. Agârbiceanu : Nenea.

NOUTĂŢI :

Proză :

I. Agârbiceanu : Dolor, roman ;

Const. Kirijescu : Porunca a zecea, nuvele ;

I. Dongorozi : Monumentul eroilor, nuvele şi schiţe ;

Cezar Petrescu : Aranca, ştima lacurilor ;

Al. Soare : Ingerul căzut, povestire.

Asupra unora dintre acestea vom reveni.

ECOURI sunt cele mai multe din manuscrisele — versuri care cer ospitalitatea tiparului, în coloanele mai tuturor revistelor literare. Ecouri din Iosif, Coşbuc, Cernu, din poezia populară sau din cea modernă... Tipărite la maşină sau detaşate în fişuţele anonime de finit, scrise cu cele mai preţioase caractere gotice sau albia măzgălite fără cea mai elementară caligrafie — ele reprezintă ecoul inedit al ultimii lecturi, la întâmplare...

Concluzia : lăudăm peste măsură pe tinerii cari cetese : le atragem însă atenţiunea că nimeni nu-i obligă să şi scrie. Mai ales că toţi scriu cu mult mai prejos decât fericitele modele.

FRANSCISK BAKULE „distinsul educator ceh şi unul din membrii cei mai emineanţi ai Ligii Internaţionale pentru „Educaţia nouă“, formează obiectul unei juste caracterizări din partea d-nei Eliza Alexandrescu (Şcoala română XXXIV, 10).

Se arată însemnătatea pe care o dă Bakule cînteecului şi, în deosebi, desenului. Se vorbeşte de şcoala de copii estropiaţi pe cari i-a învăţat : „să împletească... să lucreze tâmplărie, să sculpteze“ — după ce el însuşi se iniţiase în toate aceste meşteşuguri. În felul acesta — după numai 6 ani — el reuşeşte să facă din „o mână

de fiinţe mizerabile“... „doisprezece tineri plini de încredere în ei“.

Articolul continuă punând în lumină perpetiile prin care a trecut această şcoală până la descoperirea şi încurajarea ei de „Crucea roşie americană“.

È un articol înălţător care ne dovedeşte cu prisosinţă că numai „printr'o educaţie morală înaltă a sufletului şi a inimii, ne putem lupta cu greutăţile vieţii“.

CONTINUAND studiul despre „Descăluţul în literatura românească“, semnatarul acestor rânduri — se ocupă de descăluţul Logadi despre care vorbeşte scriitorul G. Sion în „Suvénire contemporană“ (Şc. rom. XXXIV, 10).

Despre „CAUZELE DECĂDERII TIPARULUI LA NOI“ vorbeşte d. M. Guşit în No. 85-84 (VII) al rev. „Grafica română“. Acestea ar fi — mai ales — două : concurenţa dintre patronii tipografi, unită cu preferarea lucrătorilor efemi, deci puţin pregătiţi.

Revista conţine, în supliment, pagina I a ziarului „Universul“ dela 27 Oct. 1928 : „Zece ani dela înfiinţarea statului cehoslovac“.

DESPRE I. CREANGA scrie frumos în „Gândirea“ (12) d. Al. Bădăuţă. Iată un fragment din justa caracterizare :

„Cu el o pătruns în scris, pentru prima oară, profund, autentic şi definitiv, ţăranul român şi, mai ales, cel moldovean...“

„Creangă vedea într'adevăr lucrurile. Le vedea însă aşa cum le cunosc şi trăiesc românii şi fărâşeste.“

Deci : fără culori şi poetizări inutile. Nu se opria la haina lor exterioară. La stăruiri de amănunt sau stilizări patetice. Căci vizualitatea lui nu a fost de decor, ci una umană“.

„Natura, la Creangă, devine ceva familiar ca şi în poezia populară, pomii se întretac, asemeni unor vieţuţi vegetale, cu viaţa şi faptele eroilor...“.

„PEDEAPSA“ — drama într'un act a d-lui Petre N. Mihailescu — aduce, fără îndoială pe scenă, un moment sfâşietor. È, la drept vorbind, un fapt divers : un părinte ucide pe un necunoscut căruiu îi dăduse adăpost spre a-i lua banii şi a-i trimite copilului său plecat departe — spre a avea cu ce să se întoarcă la căminul părintesc. În realitate, străinul este însuşi copilul, reîntors cu dolari din America şi care — toamai spre a nu provoca marea părinţilor săi, amânase recunoaşterea pentru a doua zi dimineaţa.

Realizarea e destul de greoaie. Personagiile puţine — nu-s destul de unitare, nici deplin schiţate. Limba, pe care o vorbeşte nu corespunde totdeauna cu sufletul lor. Are nevoie de serioase retuşări spre a fi aceea a unor pescari uitaţi de lume. Sunt mici cusururi de care, avem credinţa, autorul lor se va desbăra. Deasemeni de finalul prea tragic, prea înfiorător pe care autorul trebuie să-l simplifice, să-l reducă sau să-l transporte între culise.

D. Mihailescu ar putea urma, în acest sens, exemplul marilor înaintaşi — de care nu pare cu totul străin.

Oricum, ar fi, „Pedeapsa“ e o lucrare care merită să fie cunoscută — chiar în această formă.

Literara

o seama de cuvinte

Când Ludovic al XV-lea se ducea la vânătoare, slugile aveau ordine să împacheteze și 40 de sticle de vin, din care regele nu gusta niciodată, cât era la vânătoare. Intr-o zi însă regelui fiindu-i sete, ceru un pahar de vin.

— Majestate, nu mai avem nici o picătură de vin!

— Cum nici o picătură? De data asta nu ați luat cele 40 de sticle destinate pentru vânătoare?

— Ba da, Majestate, dar s'au băut toate!

— Pe viitor nu uitați să împachetați 41 de sticle de vin că poate așa doară să mai rămână și pentru mine o sticlă.

Delphinul, fiul lui Ludovic al XV-lea, jucându-se într-o zi cu una din gubernantele sale, se uită la mâna sa după ce numără degetele dela mâna guvernantei:

— Ce fel, spuse copilul cu surprindere, da ai tot cinci degete la mână, la fel cu mine?!

Țarul Petru în a doua călătorie a sa în Olanda, în 1716, trecu prin Dantzig, și fiind Duminică intră într-o biserică să asiste la slujba religioasă și se așeză lângă primar în strană. Serviciul dură mult și fiind iarnă era grozav de frig în biserică.

Țarul era chel, și îi era grozav de frig la cap, așa cărecurse la un truc. Luă peruca din capul vecinului și și-o puse pe capul său. După sfârșitul slujbei își luă peruca de pe cap și o dete înapoi primarului mulțumindu-i grațios.

Carol Quintus veni la Paris în 1540 prin Poitiers și Orléans. Francisc I îl întrebă ce crede de aceste orașe:

— Poitiers, răspuse Quintus, este cel mai frumos sat care există pe glob și Orléans cel mai frumos oraș.

— Dar de Paris ce spunei?

— Parisul nu e un oraș, el e orașul orașelor!

Ce-ar fi spus Quintus dacă vedea astăzi Parisul?

Când Petru cel Mare veni la Paris, cineva îl întrebă cum găsește capitala:

— Dacă în împărăția mea aș avea un astfel de oraș, aș fi ispitit să-i dau foc de frică să nu-mi întunece restul imperiului!

Henric al IV-lea mergea în patru labe într-o după amiază în camera sa purtând în spate pe fiul său Ludovic al VIII-lea, copil aluneii.

Un ambasador spaniol intră deodată în apartamentul regelui și găsește pe rege în poziția de mai sus. Henric fără să se deranjeze îi spuse:

— Domnule ambasador, aveți copii?

— Da, Sire!

— În cazul acesta pot termina ocolul camerei cu copilul!!

bazar

O AVENTURA LA PARIS

Niște bogăți fermieri din Australia și-au trimis odrasla, o tânără fată de 18 ani, să studieze în Europa. Bogata moștenitoare trebuia să se oprească la Basel, în Elveția. Impinsă de fama orașului-lumină, australiană a împins călătoria până la Paris. Aici a căzut pe mâinile unui prea frumos cavalier de industrie — din fericire de data aceasta era maghiar — care și-a luat sarcina de a o face să cunoască viața de noapte a marelui oraș — evident pe contul ei. Așa se face că tânăra novice australiană s'a pomenit prinsă în vârtejul vieții interlope a Parisului, reușind să „dopească” în câteva săptămâni frumoșica sumă de 125.000 dolari, adică vreo 20 milioane lei. Aflând de viața pe care o începuse fata lor la Paris, părinții ei au dat ordine telegrafice pentru expedierea ei ramburs în Australia.

Autoritățile aveau instrucțiuni să o debarce la Melbourne, nepermițându-i-se ficei risipitoare să se oprească în drum. Această dorință a părinților fetei se pare însă că nu s'a putut realiza întrucât aceasta a debarcat, probabil fiindcă i se deschisese gastul de escapade la Colombo. Ofițerii de pe vaporul pe care se imbarcase australiană au declarat că legile îi împiedică de a lua măsuri contra libertății ei. După ce a dat o raită și prin Colombo, tânăra fată s'a imbarcat din nou, de astă dată pentru a se opri la Melbourne, unde trăesc părinții ei.

DISTANȚELE STELARE

D-rul Samuel Alfred Mitchel, profesor de astronomie la Universitatea Virginia și director al laboratorului Leander Me Cormick, a isbit să măsoare distanța de la pământ la 1000 de stele. Observatorul Me Cormick, depe muntele Jefferson, e renumit pentru metoda paralaxelor cu ajutorul căreia se măsoară distanțele stelare.

Observatorul Jerkes dela Universitatea din Chicago, observatorul de pe muntele Wilson al Universității din California, observatorul Sproull al Universității Swarthmore și observatorul de la Greenwich, din Anglia, au reușit să măsoare vreo 500 de stele. Observatorul La Allegheny, al Universității din Pittsburg, a măsurat 900 de stele. În total s'au făcut până azi 5200 măsurători stelare.

Metoda trigonometrică folosită de observatorul Me Cormick este, după d-rul Mitchell singura metodă directă pentru măsurătoarea distanțelor stelare. Aceasta se face, fotografiindu-se steaua din capetele opuse ale orbitei pământului pe măsură ce acesta se învârtește în jurul soarelui. Aceasta îi dă astronomului o linie de pornire cunoscută dela care el poate socoti distanțele stelare.

caricatura zilei

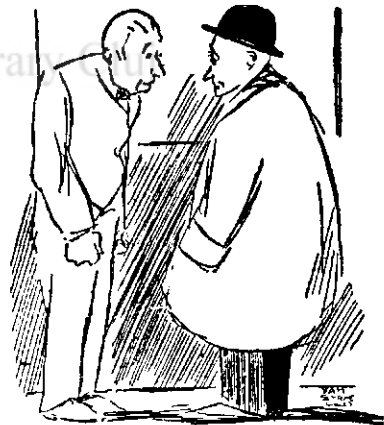
LA REPLICĂ...

— Domnișoara, vă anunț că nu este acasă.

— Prea bine. Spune-i Domnișoarei că și eu o anunț că n'am venit.

ARGUMENT SIGUR

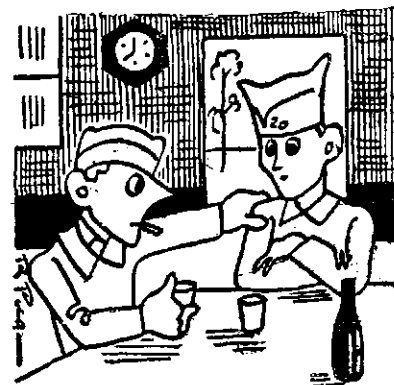

— Domnul nu e acasă. A plecat în voiaj...

— În voiaj de plăcere?

— Ași! nu cred, fiindcă d-nul a plecat cu conia.

MAI PRACTIC

— Ori urmezi marșul, ori dezertezi...

— Am ales: urmez marșul... dezertării.

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

NIOBE ȘI LATONA

de AL. ODOBESCU

Odinioară, pe vremea de demult, era într-o cetate grecească, numită Teba, o femeie de vișă domnească, pe care o chema Niobe. Ea avea mulți feciori și multe fete, și așa tare se mândrea cu frumusețea lor, încât i se părea că în toată țara, ba nici chiar în toată lumea, nu se mai află alți copii frumoși ca ai ei.

Drept este că, de câte ori pământeniil locului vedeau pe feciorii și pe fetele Niobei, alergând și jucându-se prin văi și prin livezi, împreună cu copiii lor, toți se uneau a zice că cu aceia nici unui nu se puteau potrivi. Iar Niobe, dacă auzea așa, îi creștea inima în piept, și din ce în ce mai tare se îngânfa și se amețea de trufie, lăudând către toți puterea neasemuită și virtutea și mândrețea copiilor săi.

Pe atunci însă veni acolo, din mica insulă Delos, o altă femeie de neam zeiescă careia îi zicea Leto sau Latona. Aceasta avea numai doi copii, o fată anume Artemis și un fecior numit Febus Apolon; dar fără indoială, amândoi erau minune de frumoși, de sprinteni și de vârtoși, încât la soare și la lună nu putea nimeni să cate mai cu drag decât la dânsii. Cu toate acestea, Niobei tot i se părea că copiii ei, cei mulți și gingași, sânt mai frumoși decât ai doamnei străine.

Într-o zi ședeau de vorbă amândouă femeile, Niobe și Latona, privind pe copiii lor, cum se jucau toți împreună pe o pașijte de verdeață. Febus Apolon, sunând minunat din strunele lirei sale, lăsă jos instrumentul, și, luând de pe umăr arcul său de aur, începu să asvârle cu dânsul săgeți care toate nemereau fără greș la țintă.

Niobe nu prea băga de seamă nici la arcul, nici la săgețile lui Apolon, ci, cătând mai cu drag la pruncii ei, spuse așa către Latona: — „Vezi, surată, cât sunt de mândri și de vârtoși șase feciori și șase fete ale mele! N'am ce zice, urțiți nu sunt nici Artemis, nici Apolon ai tăi. Dar, ce au a face pe lângă ai mei? Departe sunt de dânsii! Și apoi, tu ai numai doi, și eu am tocmai șase feciori și șase fete, tot unul și una”.

Pe când Niobe vorbea cu așa nesocotită trufie, ea nici se gândea cât de tare atârta mâna Latonei. Aceasta tăcu înfundat; dar îndată ce plecă de lângă dânsa Niobe cu copiii ei, ea cheamă pe Apolon și-i vorbește așa: — „Nu pot să sufer pe această Niobe; ea se laudă cu copiii ei și cutează a zice că dânsii sunt mai frumoși decât tine și decât soră-ta. Aș vrea să o învăț mîinte, să-i arăt cât este de proastă și cu cât voi santeji mai presus de odrasla ei”.

Auzind aceasta, de odată Febus Apolon se apriuse: fața lui, tânără și luminoasă se înegură; fruntea i se posomorî și din ochi îi sclipiră fulgere de mânie. El nu zise nimic; dar luând cu sine arcul de aur și atârând pe umeri tolba cu săgeți arzătoare, el apucă în urma Niobei și a copiilor ei, și îi ajunse tocmai când se coborau într-o vale adâncă.

Se opri pe muchea unui pisc de unde îi putea ochi, luă din tolba o săgeată, o

puse d'a curmeziș pe arc, întinse cu mâna coarda către sine, până ce vârful săgeței ajunse la marginea arcului, și îi dete drumul să zboare în jos. Coarda instrumentată zbârni cu vuet și, ca raza luminoasă de iute, săgeata ajunse la țel, iar unul din feciorii Niobei căzu mort la pământ, îndată după aceea, altă săgeată sbură de pe arc și alt fecior al Niobei căzu, și apoi încă unul, și încă unul, și încă unul, până ce toți feciorii și toate fetele biete Niobe căzură morți în prelargul văii.

Atunci Apolon, încins de o turbată arșiță, strigă în gura mare Niobei: — „Ia! mai laudă-te și acum cu mândrețea copiilor tăi!”

Dar toate acestea se petrecuse așa de repede, încât Niobei i se părea că visează, nu-i venea să creadă că, colea în preajmă-i zac morți copiii ei, pe cari adineauri încă îi văzuse plini de viață și de tărie. Acum ei erau culcați pe verdeață, reci, și fără de mișcare. Ochii le erau închși ca și când ar fi dormit; pe față le rămăsese tipărit un zâmbet dulce, ce-i arăta mai frumoși decât aveau.

Niobe umbla de la unul până la altul, pipăind mâinele lor înghețate, sărutând fețele lor albite. Abia din răceala și din pâlirea lor se putu ea domiri în sfârșit că erau toți uciși de săgețile dogoritoare ale lui Apolon.

Atunci șezu jos și dansa pe un pietroi,

în mijlocul lor, și o podidiră lacrimile, curcând șiroaie din ochii ei. Cu fața scaldată de plânsori, rămase ea acolo, zile săptămâni și luni, tot așa de neclintită ca și copiii ei căzuți morți împrejurul. Ea nu-și mai ridica capul în sus, nici voi să mai privească la seninul cerului. Incremenită acolo pe piatră, din ochii ei se scurse mereu un isvor neseecat de lacrimi, până ce însuși fu coprinsă de răceala pietrei. Plânsoarea îi era tăcută; în trupul ei se slei treptat căldura vieții, și inima îi încetă de a mai bate. Niobe era moartă; dar și moartă, plânsul ei picura lângă d'a lungul lespedei, căci nesecata ei durere o prefăcuse în stană de piatră și plânsoarea ei, în limpede isvor.

Toți oamenii, câți de atunci încoace se întâmpla să treacă prin acea vale pârșită, văzând albele pietroaie risipite prin iarbă și mai ales stâncea cea cu isvor, zice: — „Acesta este Niobe care s'a prefăcut în stană de piatră dupe ce Febus Apolon i ucis toți copiii, fiindcă se lăudase cu trufie că ei ar fi mai frumoși decât dânsul”.

Mult timp în urmă, după ce piatra se învechi și se acoperi cu mușchiu, tot încă părea că se vede într'nsa chipul Niobei; de aproape nu se mai deosebeau trăsăturile unei femei; dar din depărtare se cunoaște biata Niobe, șezând jos și jelând pe mândrii ei copii, doborâți toți la pământ de înfricoșatele săgeți ale lui Febus Apolon.

Iancu Niculescu în „ARGAN” din „Bolnavul închibuit”

carti redade în extrase

LES CONFESSIONS DE DAN YACK

(continuare)

de BLAISE CENDRARS

Soru-sa era o ciomă mică, neagră, uricioasă care-i voia rău și care era geloasă, geloasă; Fausta era mare, cam ostenită, cam prea fanată, cu, într-o față oflită, un ochi încrucișat puțin ca Réjane, dar era mai bine de cât Réjane, cu care se reprezentase chiar atunci Miarka, Fata cu Ursul, într-un cinema de pe bulevarde; Fausta era mult mai bine fiidcă era anonimă. El pretindea că este o Daneză, pentru că semăna cu un matelot danez pe care-l avusese odinioară în serviciul său. E drept că acea femeie avea ceva bărbătesc. Ea bea mult și privea ca un bărbat. Filmele lui Charlot ne duceam să le vedem într-un cinema din vecinătatea gărei de Lyon. Era un fost restaurant estin, o sală mare de lemn care semăna cu interiorul unei lăzi de piano; și care avea chiar și rezonanța ei când Charlot strănea răs nebun în public. Publicii care râdea atât de puternic, cu un sgomot de locomotivă intrând în gară, se compunea numai și numai din lucrători de la căile ferate, cheflii și din fete fără pălărie. Și acolo, el ciocnea paharul cu toată lumea. O consumație dădea dreptul la un număr din program și trebuau luate mai multe pentru a putea vedea programul până la sfârșit. Se reprezentau totdeauna Documentarii și Actualități pe cari nu le puteai vedea în nici un alt cinema din Paris. Filmele lui Charlot treceau în extra și trebuia luat o dubla consumație suplimentară pentru a putea asista până la sfârșitul sedinței. Luam întotdeauna cîreșe în alcool, câte două porții fiecare. Ah! să fi știut Charlot, el ar fi venit să ciocnească paharul cu noi și să aplaude împreună cu lucrătorii nebuni de veselie, triumful Domnului Anul-Nou, leit Charlot.

D. Anul-Nou era directorul cinemaului-erăsmă. Pe program el se intitula:

DOMNUL BENJAMIN ANUL-NOU

Proprietar Crășmar Director
Copil Găsit.

Fost Șef de CLACA (la Châtelet) Fost
Șef de CLICA (la cazarmă)
Scaufandrier de Clic și Clac
Fost spălă-vase la Claridge

Solist—Klaxon Om—Orchestra
Neimitabil în imitațiile sale de sgomote
CHARLOT, leit CHARLOT
Vorbitor

in carne și în oase!!!!

Al meu cel mare, care iubea mult pe acest om: îl invită într-o zi la dejun. A-fără din cinema acest om trist, tăcut, cu ochii fix, cu ochi de pasere, un om care bea fără să vorbească, dar la el acasă, era deslățuit: jonglând cu cincizeci de instrumente de muzică din care juca laolaltă, făcea un tărăboi, o zarvă plină de veselie? Inimând sgomotele, era un adevărat virtuoz, iată și pentru ce motiv programele sale se compuneau din filme de actualitate și documentare, pe care le alegea el însuși; ceia ce-i permitea să dea curs liber talentului său și fantaziei

sale. El făcea vântul, ploaia, lumina lunii, noaptea, furtuna, uraganul, sgomotele mașinei, telescopajul unui tren în mers, sfârșitul unui motor de avion, incendiu, forfoteala mulțimei pe stradă, eșirea din metro, toate animalele, toate pășările, după voce, marea sau oceanul și imita ca nimeni altul telefonul, soneria sa, sfârșiturile sale, dialogul întrerupt sau o bătaie cu revolverele. Pentru filmele lui Charlot improviza sketch-uri vetriginoase și rezistibile. Vocea lui imita toate suferințele lui Charlot, toate acrobațiile lui și ale tovarășilor săi, și în momentele cele mai patetice când acțiunea indica un timp de hodină pentru a lăsa să apară în mare pe ecran fața consternată a lui Charlot, impetrită, buimacă, trăsniță, cu acel surâs jalnic, intrăziat, dezarmat, pe care-l are în fața răutății soartei, când si-a pierdut cumpătul, când cade de sus, când viața i-a ros aripile. D. Anul-Nou găsea vorbe atât de caraghioase în cât îți scotea lacrimi. Pălăria, pantalonul larg; bastonașul, fuga, căderea, alunecusul, echilibrul nestabil, setea, foamea, dragostea, fie-care din particularitățile lui Charlot își avea vocea ei, intonațiile ei speciale, accentul ei și timbrul ei. Erau strâmbături, palme, lovituri, groaznice șovăeli; o uimire îngerească în intonațiile pe cari D. Nouvel—An, știa să le ia; vocea lui parvenea chiar să redea mersul lui Charlot. Capodopera lui era sketch-ul pe care-l născocea din Charlot Noctambul în care fără o singură vorbă, fără o singură frază, fără un singur comentariu, numai și numai prin sgomote, scârțituri de broască, tic-tacul orologului, luncenșul covoarelor, trosniturile mobilelor, spartul veselei, căderea unui obiect, dezarticularea scării, sughituri, alingeri, suspine, ecoul pașilor tiptili și un mers în galop, el parvenea să împărtășească detracarea mortală, dezesperarea, neputința, groaza bețivului. După cum se spune el, cel mare a meu, D. Anul-Nou va fi fost precursorul, adevăratul inventator al cinema-ului vorbitor. A murit anul trecut într-o eriză de delir furios, singur iubitul meu l-a condus la cimitir. E foarte trist. În cinema-urile mari de pe bulevarde, mergem să vedem pe Rio Jim, Charles Ray, Louise Glaum, Fatty, Pauline Fréderic, Bessy, Love, pe Liliane Ghis din Lys Brisé, cele dintâi comedii ale lui Marek Sennett cari, împreună cu Luiza Fazenda, pasiunea lui, erau singurele vedete americane pe cari iubitul meu le admira.

„Toate celelalte, zicea el sunt niște mineinoase, înșală. Au truc-uri.

— Un alt cinema micuț, pe care eram să-l nit, era instalat într-o biserică din Batignolles. Se jucau filme englezești cari erau absurde, dar el avea drag să mergem acolo; nu pentru a vedea un film, ci pentru a dormi. Dealtmintrelea, e singurul loc unde eu l-am văzut dormind. Luam o strană, pe care Duminica o ocupa cine știe ce cuvios preot, a cine știe cărei rețete metodiste, care închiria în timpul săptămânei această biserică cinema-ului, iubitul meu mă strângea în brațe și nu

intârzia să adoarmă, legănat de tangouri, de fox-troturi, de shimmy, toate dansurile la modă, pe cari un orb le cânta la armonică. El se trezea în antracte pentru a asista la reprezentanțele cânilor savanți sau ale unor biete nenorocite cântărețe. Într-o seară un marinari veni să boxeze cu un kanguru, și iubitul meu voi numai decât să cumpere acest kanguru. L-am purtat cu noi toată noaptea, pentru ai da drumul, în piața Vendôme, înainte de a intra la noi acasă, la hotel Ritz.

Cel din urmă film pe care l-am văzut împreună,—puțin mai apoi trebuia să fac și eu cinema—și nu ne mai întoarserăm să vedem filmele celorlalți, nema mai având timp,—fu Defilarea Victoriei. Imi amintesc că eșind dela cinema am început să cântăm în taxi. În gura mare. Eram fericiți ca niște copii, fericiți de a fi împreună, fericiți de a fi isprăvit cu toate alea, fericiți de a trăi. Ne sărutam.

EL, CEL MARE, AL MEU

Tu ești hodina mea, surâsul meu.
De când te cunosc, nu mai sufăr.

Nu mă doare nimic.

Nu știu cum faci, dar după cum mi-ai promis, ai luat durerea mea asupra ta.

Ai isbutit. Nu-mi mai simt înima; inima care atât mă durea. Nu mai cunosc neliniștea, respir.

O singură teamă mi-a rămas, tu, bei prea mult. Nu îndrăznesc să-ți vorbesc despre asta; dar știu bine că într-o zi tu nu vei mai bea, după cum ai și vândut toate automobilele de cursă pentru ca să-mi faci mie plăcere.

Când te privesc, mă întreb... nu eu nu știu să mă întreb, după cum nici să mă rog nu știu... te iubesc!

RULOLUL IX

Saint Gervais, la 15 Junie 1925

Ce voi face la Paris?

Sa isprăvit cu băutura, cu femeile, -- nu, gata cu alcoolul.

Am primit următoarea telegramă:

„DAN YACK MONTJOLY SAINT GERVAIS ILUATE SAVOIE. VOUS ENVOYONS AUJOURD'HUI TRACTA PAR LA ROULIE. TOUJOURS A VOS ORDRES ESSOR“.

(vă trimitem azi mașina Tracta)

Ce să fie o TRACTA și ce voi face eu ea?

Fie, voi pleca.

Sa întors și Pierre, bine înțeles mofluz, de la Saint-Nicolas-de Véronce; Lucienne nu vrea de loc să mă întovărășească la Paris. Mă așteptam la așa ceva. Atât mai bine.

Ah! atât mai bine, atât mai bine, atât mai bine!

Voi rămâne cast; dar ce voi putea face la Paris?

Pierre borborosea, și l-am dat afară.

— O femeie de nimic, muerca ceia, z'cea el. In locul D-tale i-ași trage o bă-

taie țepănă, să o învâț minte. Da, ori cum, fata chipeșă! nu?

— Lasă-mă în pace, Pierre. Ține un cec. Măine mă reîntorc la Paris. N'ai de cât să-l completezi tu și să te duci să-ți iai banii. Poți lua și tot ce las la șalet: pușca mea, c'obotele, toate boarfele.

Și — i-am întins un cec în alb.

— Ce-i asta, mă întrebă el întorcându-l pe toate fețele. Eu nu știu să cetesc.

Îi explic că n'are decât să se prezinte la bancă, la banca englezească din fața hotelului Majestic, la Chamonix, și că i se vor da bani gheață.

Halal! Bem atunci! strigă el. Dar ce este deasupra scris?

— Cât dorești Pierre, cât îți trebuie?

— Apoi, pune douăzeci de franci: patroane, să fie și de drum.

Liberez un cec de două sute de mii de franci pe numele său, și-l dau lui Pierre.

— Nu vîi și d-ta?

— Nu, Pierre, adio.

Vor face oare acești bani fericirea lui? Eu îi vreau binele, lui Pierre. Pentru mine, văd bine, viața mi-e sfârșită.

Erăm la cafeneaua din colț, jucam popici când infirmierul dela sanatoriu veni să mă vestească că Mirelle murise.

— La câte ore? am întrebat eu.

— Punct la douăsprezece, zise acest om.

Ce-mi trebuia să știu ora? Era idiot.

Și pentru că omul care alergase, era fără răsuflare și părea turburat, sau se prefăcea că este, în orice caz, se șgremulea ea să-mi vorbească și mă observa pe sub ochi ca să vadă cum voi reacționa, și mie cum nu-mi plăcea așa ceva, poruncii să i se servească un litru de vin, ca să isprăvească cu condoleanțele sale.

— Alb?

— Roș?

— Un litru de ros, domnișoară, și trei pahare!

Al treilea pahar era pentru Petru, par-tenerul meu la popice. Litru acela de roș!

Boschetul de verdeață era parfumat de către un salcâm care lăsa flori albe să cadă în paharele noastre. Era și o ușoară adiere în aer. Sburau popici în aer. Jucătorii de alătură, niște funcționari dela căile ferate, erau nevoiți să primească trenul care se auzea huiind în vale, și se întărâtau încă să mai joace. Jucam cu violență.

Pe masă era un litru de vin roș, și trei oameni, trei oameni în jurul mesei, trei oameni cari făceau. Paharele erau pline, apoi se deșertau. Salcâmul scutura florile sale.

Funcționarii dela gară, se duseră îngră-mă-lindu-se în fugă.

Ca într'un accident de auto: eu înregistram toate micile amănunte într-o fracțiune de secundă.

Toate acestea sunt încă vii în mine.

Perfect de vii.

Îmi amintesc însă și de uimirea mea când am constatat că vinul era bun. Așa dar viața mai era eu puțină încă atunci când lovitura nu te ucidea pe loc?

Litru acela de roș!

Dacă n'ar fi lăsat în voie, ași fi continuat. Voiam să comand un al doilea, un al treilea, un al patrulea, dar omul gros pe care deodată am început să-l urăsc, spurcatul infirmier care își clătise paharul înainte de a mai bea cel din urmă pahar, se ridică și îmi zise:

— Vă cer ertare; Domnule, eu, însă, mi-am isprăvit treaba, colo sus. M'asteaptă soția, e ceasul supei.

Mă părăsi după ce-mi strânse cu căldură mâna.

Mă desgusta omul acela gros.

Așa dar, el era cel din urmă care văzuse pe Mirelle încă cu viață? L'am urmărit cu privirea. Traversa piața cea mică fără să se grăbească, cu spatele bălăbăind, cu picioarele late întoarse în afară, cu șorțul de infirmier rotocol sub braț, ducând cu el toate gândurile mele. Se ducea la supă.

Și cum omul se oprise de două trei ori, scărpinându-se în cap și uitându-se chiorăș spre noi, de cum făcu colțul, am trimis pe Pierre după el, să-i dea bacșitul cuvenit.

Așa dar, totul s'a isprăvit.

Plecai și eu la rândul meu.

Nu înnebnești deci, deoarece mă regășii deodată pe balconul meu, la același balcon, ca și în astă seară, și tot eu și azi, seara era atunci senină. Dar atunci inspectam cerul. Luasem luneta. Căutam vulturii pe cari voiam să-i omor a doua zi. Iar astăzi privesc în mine însu-mi. Nu se mai găsește nimic. Absolut nimic. Sunt un om pierdut!

Spusesem lui Pierre să pregătească fu-nii și cărlige. Voiam să mă urc pe piscul Varenis înainte de zorii zilei, apoi să urmez creasta stâncii care atârna peste deșertul Platô între Coloney și la Pelouse, să ajung la cuibul vulturilor pe care-l aflasem, să mă las alunecând de capătul funii și să surprind păsările în cuib.

Această expediție fu una d'n cele mai mari decepții din viața mea. Când am ajuns la cuib, păsările sburaseră. Cuibul era stricat. Trecurse desigur cineva pe acolo. Nici un ou măcar. Numai murdărie, murdărie numai.

Ce voi face oare la Paris?

TRACTA a sosit. E o mașină foarte joasă, de o ușurință excepțională, cu roți motrice înaintea care poate face până la 180.

E puternică și mlădioasă, forța de tracțiune, ardoarea ei la spîntecat vântul dau impresia de sbor. Această senzație nu se poate uita de cel ce a cunoscut-o odată. Și ja vrajurile ca într'un vis. Nu e mașină; e un om, avionul drumului, mi-a spus mecanicul care mi-a adus-o la Paris.

Atât mai bine, atât mai bine.

Dau acestui băiat cele trebuitoare ca să se reîntoarcă cu trenul, cu tren special dacă pofteste, și mă instalez singur pe bord.

El are un aer atât de nenorocit, jignit că rămâne pe alătură, încât îi fac cel mai frumos surâs.

Ultimul mien surâs.

Înșfac volanul, apăs pe demaror, ambreiz, și pornesc într'un tunet.

Ah! de ce nu pot să intru în decor și să-mi stălesc capul!

101 Rue du Parc-Montsouris, la 1 Septembrie 1925.

Iată;

Sunt la Paris.

Nu știam că se poate trăi atât de simplu la Paris.

M'am reîntors la Paris și iată cum mi-am organizat traiul.

Am cumpărat un întreg etaj, la al șaselea, într'un mare imobil modern din strada Parc-Montsouris, la numărul 101. Am făcut de s'a dărâmat pereții, căci îmi plac încăperile mari, goale.

O! mi-am așezat numai lagărul. Din tot confortul modern n'am păstrat decât camera de baie. Campez. Ca în brusă. Mi-am atârnat hamacul în șemineaua din salon și toate încăperile cari se află în-

dărât și dau în spre curte sunt pline cu butuci de lemne, butuci frumoși și rotunzi pe cari îi tai cu ferestrăul în două trei mișcări. Gătesc de ale mâncării, ca și când ași fi sub cer liber, pe un foc de lemne. Camera mea de baie e în adevărată splendidă, cu un sistem complicat de dușuri, și o frumoasă piscină pentru broască mea festoasă. Am cumpărat o mare broască festoasă: pe cheiul Megisserie.

Mi-am oferit o lumină electrică stranie, cutii de lumină ca la cinema, lămpi de chirurg, o lampă cu néon și o instalație cu vapori de mercur care înscriu numele meu pe plafon. Când vreau să dorm, am o lampă cu arc deasupra capului meu. Noaptea, e ziua la mine. Mi-înoțez. Uneori, dorm, uneori visez, uneori am amețeli: atunci mă leagăn în hamac ca în plină mare; dacă n'ar fi veștii, mi-ași instala un întreg joc de șah sau, ca în sub-solurile dela Saint-Didier, un eșantionaj pregătit cu toate modelele de klaksoane electrice și mi-aș amuza să le fac să funcționeze toată noaptea. Dar noaptea e liniște la mine, căci de obicei nici nu sunt acasă.

les.

Mieg.

Dealungul străzilor.

Adesea mă duc să lucrez la Hale, unde am fost luat în serviciu de către un flo-tar, sau alteori descarc lăzi de ouă sau de banane.

Nu mai beau, dar tot fumez mult.

Fumez toată ziua pe balcon.

Am un balcon care ține cât toată fațada. Dimineața fumez liniștit într'un colț; și apoi lucesc pe nesimțite înspre stânga pe măsură ce soarele se urmește. Îmi place mult să fumez celo sus. Sunt liniștit. Strada mea e singuratecă, cu aceleași automobile cari trec în fiecare zi la aceleași ore, o oarecare animație pe la amiază, și defileul de doici și trăsurile de copii care se duc după amiază la Parc. Cerul e imens deasupra verdeții îmbelșugate. Aud șieratul unui tren, trompeta șefului de gară de pe linia Sceaux, cotcodăcitul păsărilor de pe lac. Am încercat radio, dar am suprimat numai decât postul, mă voi descotorosi de asemenea dictafon. Aparatul acesta mă plictisește. Nu mai am ce spune.

Azi e ziua mea de naștere.

Am 52 de ani.

Am fost de mi-am aflat un fiu.

Azi dimineață, întorcându-mă dela Hale, i-am adus un epuraz roz.

De mult hoinăream în jurul instalațiilor de lemn de pe bulevardul Jurdan și am făcut toate demersurile pentru a-l adopta. La refugiu, micii orfelini ruși erau numeroși. Am ales un băiețel de 11 ani, palid și trist, cu ochi ca ai Hedwigiei. Îl chema Nicolai.

Îl voi numi Dan Yack, ca pe mine.

Îl voi învăța să rădă.

Îl voi face să rădă.

Și deocamdată, alergăm chiar în patru picioare toți trei pe parchete, eu, fiul meu și epurazul roz, în marele meu apartament gol....

FINE

DIMITRY

